

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

DEN OFFENTLIGE EXAMEN

I

AALBORG KATHEDRALSKOLE

I JULI 1850.

Indhold.

1. Om Opdragelse til Sanddrubed. Af Overlærer Mag. Povelsen.
2. Skoleefterretninger. Af Rektor Mag. Tregder.

AALBORG.

TRYKT HOS KARL BECH.

Om

Opdragelse

til

Sanddruehed.

Af

Overlærer Mag. Povelsen.

Naar jeg atter vover at byde den Kreds af Læsere, i hvis Hænder vor Skoles Indbydelsesskrift nærmest maa antages at komme, en lille Afhandling over et vigtigt Punkt af Opdragelseslæren, da sker det med det udtrykkelige Forord, at jeg, ved at meddele mine Tanker om Opdragelse til Sanddruehed, ikke har haft noget højere Maal for Øje, end at Gjennemlæsningen af disse Blade for en og anden, der befatter sig med Opdragelsens Gjerning, maatte blive Anledning eller fornyet Opfordring til at gjøre denne Sag til Gjenstand for en alvorligere Overvejelse eller foreøget Opmærksomhed.

Vil en Opdrager sikre sig en virksom og varig Indflydelse, maa han fremfor alt vide at fremkalde Lydighed og at holde Løgnen borte. Forstaar han dette og tillige at gjøre den rette Anvendelse af sin Magt til at straffe, da har han løst de tre vigtigste og vanskeligste Opgaver og grundlagt det naturlige Forhold mellem Opdrager og Elev.

I en tidligere Afhandling har jeg søgt at vise, at der uden Lydighed ikke kan være Tale om Opdragelse, og tillige antydet, hvorledes den fremkaldes og bevares. Men til Spørgsmaalet om Lydighed slutter sig ganske naturlig Spørgsmaalet om Sanddruehed. Thi den Udsigt, Løgnen aabner til ligesom at gjøre det skete usket, indeholder en saa stærk Fristelse til Ulydighed, at en Opdrager intet Øjeblik ganske maa tabe Løgnens Mulighed af Sigte, som den Klippe, der truer hans Bestræbelser med Skibbrud.

De, som nu ikke begrundede Elevens Forhold til Opdrageren i den barnlige Underkastelse under den faderlige Myndighed og som følgelig benegtede Lydighedsfordringens Gyldighed, har derfor ogsaa især angrebet den fra den Side, at de har villet bevise, at denne Fordring drager Løgnen efter sig som en Følge, der aldrig udebliver.

Da dette er fremsat med størst Bestemthed og Klarhed og gennemført med mest indre Overensstemmelse af J. J. Rousseau, ville vi se, hvorledes han, for at banlyse Lydigheden af Opdragelsen, netop angriber den ad denne Vei; og vi ville med saa meget mere Ret holde os til ham, som de af ham opstillede Grundsætninger for Opdragelse og Undervisning har haft en mægtig Indflydelse paa hele den følgende Tid, og fordi de Tilhængere og Forfægtere, som endog hans mange dels falske dels overdrevne Paastande har fundet og endnu finde, for detmeste kun støtte disse paa de allerede af ham fremsatte Grunde.

„Fra det Øjeblik, siger han^{*)}, der er Tale om Pligter, er der aabnet en Dør for Løgn og Bedrageri. Saasnart der gives Bud, der kan overtrædes, vil man søge at skjule Overtrædelser, saa ofte man har overtraadt dem. Den naturlige Udvej er at lyve og at forstille sig. Saaledes har Løgnen ikke sin Rod i Barnets Natur, men det er Lydighedsfordringen, der fremkalder den Nødvendighed at lyve. Thi da Lydighed er en Plage, søger man hemmelig, saa godt man kan, at befri sig derfor, og den øjeblikkelige Fordel ved at undgaa Irettesættelse og Straf sejrer over ethvert andet Hensyn. Kun i den naturtro^{**)} Opdragelse vil Barnet aldrig bringes til at lyve, da det ikke har nogen Anledning dertil. Hvorfor skulde et Barn ikke være ligesaa sanddru og aabenhjertig mod sin Opdrager, som mod sin Legekammerad, naar man hverken befaler eller forbyder det noget, hverken irettesætter eller straffer det?“

---

^{*)} Emile I. II. pag. 181 (anført efter Pariserudgaven 1793).

^{**)} Saaledes betegner Rousseau den af ham foreslaaede Opdragelsesmaade.

Denne Beskyldning retter han ikke blot mod de Opdragere, der fordre blind og ubetinget Lydighed; han gjør den ligesaafuldt gjældende mod dem, der ved Grunde søge at gjøre ethvert Buds eller Forbuds Fornuftmæssighed indlysende for Barnet. „Enhver Pligtlære, siger han^{*)}), som man giver et Barn, kan bringes ind under følgende Formular: Læreren: Det bør Du ikke gjøre. Barnet: Og hvorfor bør jeg ikke gjøre det? L.: Fordi det er urigtigt. B.: Urigtigt? Hvad er urigtigt for noget? L.: Alt hvad man forbyder Dig, er urigtigt. B.: Hvorfor er det, som man forbyder mig, urigtigt? L.: Fordi man straffer Dig, naar Du gjør det. B.: Ja, men saa passer jeg paa, at ingen faar det at vide. L.: Man holder da Øje med Dig. B.: Men jeg lader mig ikke mærke med noget. L.: Man udspørger Dig. B.: Saa lyver jeg. L.: Man bør ikke lyve. B.: Hvorfor bør man ikke lyve? L.: Fordi det er urigtigt o. s. v. Dette, siger han, er den Kreds, hvori enhver, der vil ræsonnere med Børn, nødvendigvis kommer til at dreje sig. Gaar man udenfor den, forstaar Barnet det ikke længer. Jeg er meget nysgjerrig efter at vide, hvad Locke^{**)} selv vilde sætte istedenfor denne Dialog. Det er ikke Barnets^{***)} Sag at kjende det gode og det onde og at indse Grunden til Pligterne.⁴

Efter Rousseaus Grundsætninger er derfor alt helt anderledes. Han styrer ikke Barnet ved Befaling og Forbud, han leder det ikke ved at gjøre Hensigtsmæssigheden af sine Raad og Forskrifter indlysende. Hans Elev har ikke engang nogensinde hørt saadanne Ord, som befale, adlyde, Ret, Uret, eller hvis han hændelsesvis har hørt dem, da ere de for ham blot en Klang uden al Betydning. I den naturtro Opdragelse skal Barnet kun lære at bøje sig for Nødvendigheden, som

*) Emile I. II. p. 148.

***) Denne Fremgangsmaade var nemlig anbefalet af John Locke i hans „thoughts on education“, som oversatte paa tysk af Rudolphi, findes i 9de Del af Campes Revisionsverk.

****) Rousseau taler i 2den Bog om Barnet indtil det tolvte Aar.

træder det imøde under dets Berøring med den virkelige Verden, det skal allerede tidlig vænnes til „kun at ville, hvad det kan og forresten gjøre, hvad det lyster.“ Hvis dette nu var at forstaa efter Ordene, maatte man tro, at han benægtede Hensigtsmæssigheden af hvad man i indskrænket Forstand forstaaer ved „Opdragelse“, ja man kunde endog fristes til at formode, at han, idet han forkastede al positiv Opdragelse, ansaa Opdrageren for overflødig og vilde, at Forældrene skulde passe deres Gjerning i og udenfor Huset, men lade Børnene gro og skytte sig selv. Men man behøver ikke at kjende meget til Rousseaus Opdragelseskære for at vide, at dette ikke er hans Mening. Der vilde tvertimod, saafremt nogen vilde tænke paa blot tilnærmelsesvis at virkeliggjøre hans Mønsteropdragelse, udfordres en Opdrager for hvert Barn, og denne maatte ikke blot, saalænge hans Opdragervirksomhed varede (fra Elevens Fødsel til hans Giftermaal), udelukkende beskæftige sig med ham, ja næsten være ligesaa uadskillelig fra ham som Skyggen fra Legemet, men hans foregaaende Liv optoges af Forberedelsen til hans Kald, og selv hans efterfølgende Liv skulde hente sin bedste Betydning fra Hvilen i den Tanke at have dannet et lykkeligt Menneske; „thi mere end ét Menneske turde intel Menneske tænke paa at ville danne*).“ Han vil kun ikke, at Opdrageren ligefrem maa indvirke paa Barnet, men at han saaledes skal styre den Verden, hvori Barnet lever, at dets Villie ikke støder paa anden Indskrænkning, end Nødvendigheden. „Man har, siger han**), forsøgt alle Midler undtagen netop det eneste, der med Held kunde anvendes: en velordnet Frihed. Man tør ikke indlade sig paa at ville opdrage et Barn, naar man ikke forstaaer at lede det, hvorhen man vil, alene ved det muliges og umuliges Love. Da Barnet er lige ubekjendt med begges Omraade, kan man udvide og indskrænke Kredsen omkring det, som man selv vil***). Man lænker det, man

---

*) Emile I. I. pag. 43.

**) Emile I. II. pag. 155.

***) Dette kalder altsaa Rousseau at lade Barnet opdrage af den virkelige Verden.

driver det, man holder det tilbage alene ved Nødvendighedens Baand uden at det knurrer, man gjør det højeligt og føjeligt alene ved Tingenes Styrke, uden at nogen Udyd faar Lejlighed til at udvikle sig hos det; thi Lidenskaberne blusse ikke op, saalænge der ikke er nogen Virksomhed for dem. Meddel derfor ikke eders Elev nogen Slags Lærdom i Ord, han bør ikke modtage nogen uden gjennem Erfaringen; tildel ham ingen Slags Revselse, thi han véd ikke, hvad det er at have fejlet; lad ham aldrig bede om Forladelse, thi han vil aldrig kunne forse sig mod eder. Da hans Handlinger ere blottede for al Moralitet, kan han ikke gjøre noget, som er moralsk slet eller som fortjener Straf eller Dadel.“

Kunsten bestaar efter hans Mening fornemlig deri, at Barnet tror at være Herre, medens Opdrageren i Virkeligheden er det. „Der gives ikke, siger han, nogen saa fuldkommen Underkastelse, som den, der bevarer Frihedens Skin; thi saaledes lænkebinder man selve Villien. Er ikke det stakkels Barn, som intet kjender, intet véd, intet kan, ganske i eders Magt? Er I ikke ligeoverfor det Herre over alt, hvad der omringer det, uden at det er istand til at mærke det? Det skal ganske vist ikke gjøre uden hvad det selv lyster, men det skal ikke ville, uden hvad I vil, at det maa gjøre; det maa intet gjøre, uden hvad I have forudset, ikke aabne sin Mund, uden at I iforvejen véd, hvad det vil sige“).

Nedenfor**) ville vi faa Lejlighed til i et Exempel at vise,

---

*) I fuldkommen Samklang hermed staa hans Grundsætninger for Undervisning, hvilket ikke blot ses af hele hans Fremstilling af Fremgangsmaaden, men allerede tydelig fremgaar af Sætninger som disse: „Fra den første Gang, han lærer noget paa en andens Ord, uden selv at indse Nyttens deraf, er det forbi med hans Dømmekraft (I. II p. 213).“ „Han maa heller vedblive at være uvidende om en Ting, end høre den af en anden (I. II p. 321).“

**) Baade her og nedenfor har jeg tilladt mig at være saa vidtløftig, fordi jeg vilde give Læseren en tydeligere Forestilling om Rousseaus Fremgangsmaade, end han kan hente

hvorledes Rousseau i et enkelt Tilfælde vil have disse almindelige Grundsætninger anvendte. Her ville vi indskrænke os til nogle faa Bemærkninger og forøvrigt overlade det til Læseren at vurdere hans Paastande og hele Bevisførelse.

Det er sandt, at man kan fejle ved for tidlig at tale til Børn om Pligterne og at man kan fejle i Valget af Maaden; men deraf følger ikke, at Barnet indtil det tolvte Aar, ja endnu længer, ingen Forskjel kan gjøre paa Ret og Uret, eller at man inden det Tidspunkt ikke maa kræve nogen Pligtopyldelse af det. Tvertimod viser Erfaring, at Samvittighedens Stemme allerede tidlig lader sig høre i ethvert Tilfælde, der ikke overstiger Barnets Fatteevne og enten vedkommer det selv eller vækker dets Deltagelse^{*)}.

Det er sandt, at Lydighedsfordringen i Tilfælde af Ulydighed indeholder en Fristelse til Løgn og Forstillelse; men hvor Opdrageren forbinder Bestemthed og Opmærksomhed med Billighed i at meddele Irettesættelse og Straf, der er allerede en saadan Modvægt mod Fristelsen tilstede, at denne i de færreste Tilfælde sejrer. Og selv om Barnet beslutter sig til at ville lyve, vil det ikke derfor kunne det, naar Opdragelsen er,

---

fra saadanne Oversigter, der findes i Fremstillinger af Pædagogikens Historie (f. E. i Sanders Bidrag til Pædagogiken og dens Historie 1 D. p. 60—104; Jørgensens Pædagogikens Historie p. 83—105; Raumers Geschichte der Pädagogik 2 Th. p. 187—260), da de ikke pleje at være ret forstaaelige uden for dem, der have læst Forfatteren selv.

*) Saaledes kan det vel være, at man ikke møder stor Deltagelse eller vækker nogen levende Forestilling, hvis man uden Anledning taler med en Dreng paa ti tolv Aar om Kjerlighed til Næsten, medens derimod ethvert Barn paa sex eller syv Aar med Opmærksomhed lytter til Parablen om den barmhjertige Samaritaner og meget godt fatter den; og naar jeg ikke tager i Betænkning at udvide min Paastand til en endnu yngre Alder, tror jeg endog at turde beraabe mig paa Læsernes eget Vidnesbyrd, medens jeg for mit Vedkommende tydeligt mindes, at jeg fire fem Aar gammel en Aften længe ikke kunde falde i Søvn, fordi jeg samme Dag havde givet en Hund et Stykke Brød, som jeg lidt før havde negtet min lille Søster.

hvad den skal være; ja jeg tør paastaa, at det som oftest har sin Grund i overdreven Strenghed eller utidig Tillid fra Opdragerens Side, hvor Børn ved Lydighedsfordringen bringes til at lyve.

Naar Rousseau derimod (Emile I. II p. 185), siger, at Børns Løgne i ethvert Tilfælde ere Opdragerens Verk, og at det at ville lære Børn at tale Sandhed ikke er andet end at lære dem at lyve, saa er det sagt altfor almindeligt til i en saadan Udstrækning at indeholde Sandhed. Og naar han derefter siger, at han ikke vil fordre Sandhed af sin Elev af Frygt for, at han skal skjule den, da betænker han ikke, at Løgnen kun er saa hæslig, fordi Sandheden er saa skjøn, og at det derfor ingen sand Vinding er, at den unge ikke lærer at lyve, naar dette sker paa det Vilkaar, at han heller ikke lærer at tale Sandhed.

I Rousseaus Angreb paa Lockes Fremgangsmaade ligger den Sandhed, at enhver, der aldrig vil fordre blind Lydighed, men overalt overbevise, snart vil standse i sin Ræsonneren ved Autoritetens Nødvendighed og indse, at man i mange Tilfælde ikke kan bestemme Begrebet urigtig paa anden Maade, end derved, at man i Barnets Sprog oversætter Skriftens: Synd er alt, hvad der er mod Loven. Forøvrigt skal jeg ikke dvæle ved den opstillede Dialog, hvorved man uvilkaarlig kommer til at tænke paa et Barn, der morer sig ved at spille Kort med sig selv, men spiller den opdigtede Modspillers Kort saaledes, at denne nødvendig maa tabe.

En mærkelig Nemesis har fremkaldt den Strid, hvori Rousseaus Fremgangsmaade er kommen med hans Udgangspunkt. Han vil ikke kræve Lydighed af sin Elev af Frygt for, at denne skal skjule sin Ulydighed ved Løgn, og vælger derfor en Fremgangsmaade, der fra først til sidst er et sammenhængende Bedrageri^{*)}: for at Eleven ikke skal lære at lyve, udsætter

---

^{*)} I Anledning af Formeys Kritik over Scenen med Taskenspilleren erklærer Rousseau selv, at Hovmesteren iforvejen maa have aftalt den hele Scene med denne og Ord for Ord have lagt ham Formaningerne i Munden.

„Naturens og Sandhedens Mand“*) sig selv for at maatte lyve, og det skjönt han selv siger, at en eneste Løgn, hvori Eleven griber sin Opdrager, for stedse vil tilintetgjøre Opdragelsens Frugt.

Urigligheden af den Paastand, at det alene er Lydighedsfordringen, der avler Løgnen, bliver endnu mere indtysende ved Betragtning af Løgnens forskjellige Arter. Rousseaus Paastand kan nemlig i det højeste finde Anvendelse paa den Hovedart af Løgnen, der udspringer af Lyst til at skjule Overtrædelser og Frygt for at paadrage sig Bebrejdelse, Irettesættelse og Straf; men skulde hans Paastand være rigtig, maatte den med lige Ret kunne anvendes paa enhver Art af Løgnen.

Som den første Hovedart af Løgnen sætte vi altsaa den, hvorom der i det foregaaende næsten ene har været Tale og som, hvadenten den udspringer af de ovenanførte eller af lignende Bevæggrunde (f. Ex. af Lyst til at gjøre sig Fordel paa andres Bekostning), altid har sin fjernere Grund i Egenkjerlighed eller Fejghed eller en Forening af begge. Foruden Løgnens almindeligé Kjendemerker — at den er en med Bevidsthed udsagt Usandhed i den Hensigt at fremkalde falske Forestillinger hos andre — har denne Art som Særkjende den fjernere Hensigt at ville undgaa et onde eller opnaa et gode.

Der er en anden Art af Løgn, der ikke har sin Grund i Fejghed, og i Egenkjerlighed kun forsaavidtsom Forfængelighed er en Fremtrædelsesform deraf. Som Særkjende har denne Art den fjernere Hensigt at tilvejebringe et Skin, som i den lyvendes Øjne har Fortrin for Virkeligheden**). Af denne Art giver Poul Møller os et fortrinligt Billede i sin ufuldendte Novelle „en Students Eventyr“***): En meget ungdommelig

---

*) Den bekjendte Indskrift paa Rousseaus Kiste i Pantheon.

***) Ejendommeligt for Drengene er det ved Opdigtelser af denne Art at gjøre sig værre og tillægge sig Fejl, som de slet ikke besidde (f. Ex. Haardhjertethed). Med Pigebørn er det anderledes.

****) Poul Møllers efterladte Skrifter 2 D. p. 106 (2den Udg.).

Student har under et Ophold paa Landet forelsket sig i en smuk Møllerdatter, som han, da han engang træffer hende alene i et Lysthus i Møllerens Have, gjør en Kjerlighedserklæring. Men hun, som er ældre og fornuftigere, giver ham et Afslag, ledsaget af nogle velmente Formaninger, der i Øjeblikket heller ikke forfejle den tilsigtede Virkning. Da han senere engang fortæller sit Frieri i en Kreds af fortrolige Venner, fortsætter han sit Skriftemaal saaledes: „Jeg blev naturligvis yderst forbitret og slog i Bordet, saa det hele Træhus rystede.“

„Nu lyver Du,“ sagde Bertel.

„Det gjør jeg rigtignok“, sagde Frits. „Forbitret blev jeg, men slog ikke i Bordet, saa Træhuset rystede. Derimod gav jeg hende det hidse Svar: „ho, ho, smukke Jomfru!“ — og nu følger et langt spottende Svar paa hendes Formaninger.

„Nu løj Du igjen Frits,“ sagde Bertel. „Jeg kunde se paa Dig, at Du i dette Minut opspandt den hele Tale. Du har formegen Ridderaad til at te Dig saa ubelevent mod en Dame.“

„Ja, naar I endelig ere saa vantro, at I slet ikke fæste Lid til saa sandsynlige Fiktioner, maa jeg bekjende rent ud, at jeg følte mig ganske sønderknust og tilintetgjort. Jeg tror endog-saa, jeg græd.“ Og nu udmaler han videre sin fuldstændige Ydmygelse. Her er det altsaa ikke Frygt eller Udsigt til nogensomhelst virkelig eller indbildt Fordel, der tilskynder Frits til at lyve, men alene Følelsen af, at de forskjellige Opdigtelser klæde ham bedre end Sandheden; og denne Følelse bringer ham til først Skridt for Skridt at lade sig trænge fra den dristigere til den mindre dristige Opdigtelse, indtil han endelig, ganske frejdig, staar overfor den nøgne Sandhed. Han lyver nærmest for sig selv og dernæst for de andre. Endnu staar kun tilbage at tilføje, at ihvorvel denne Art af Løgn jevnlige, saaledes som i det anførte Exempel, drejer sig om den talende selv, saa er den dog ikke bunden til ham, men befatter sig med enhver Person eller Ting, for hvilken han er istand til at nære Deltagelse.

Der er endnu en tredie Hovedart af Løgn, der fra først af

ikke saa meget har sin Grund i Mangel paa Villie, som i Mangel paa Evne til at tale Sandhed. Den findes hos sletbegavede, forsømte eller forkuede Børn, der have vænnet sig til at nøjes med en mangelfuld og overfladisk Anskuelse af enhver Ting, og hvis Forestillinger senere blive ligesaa mangelfulde. Saa længe nu denne Forestillingernes Usandhed er dem selv uvit-terlig, kan der naturligvis ikke være Tale om Løgn. Men der kommer en Tid, da saadanne ulykkelige Væsner, der hverken have lært at se, høre eller huske, have om ikke en klar Bevidsthed, saa dog en tydelig Følelse af denne deres Mangel, men alligevel enten af Lyst til at tale lade sig forlede til at sige løst og fast, eftersom det fælder dem ind, eller ved andres Spørgsmaal lade sig forlede til at svare, skjönt de i Grunden føle, at de ikke ere istand til at give det forlangte Svar. De saaledes opstaaede usande Angivelser fortjene da Navn af Løgn, om end en saadan Løgn kun er lidet tilregnelig. Vil imidlertid nogen i Løgnens Begreb lægge en saadan Vægt paa Kjendemerket med Bevidsthed*), at han ikke kan tillægge slige Usandheder Navn af Løgn, saa vil jeg ikke stride med ham om Navnet. Sagen selv fortjener nemlig samme Opmærksomhed, hvad Navn man saa giver den, og maa i ethvert Tilfælde behandles paa dette Sted i Opdragelselæren, fordi Ubekjendtskab med denne Arts Væsen har bragt mange Lærere og Opdragere**) til at behandle saadanne Stakler som haardnakkede og forstokkede Løgnere, idet de forvexlede den her beskrevne aandelige Tilstand med Yderligheden af de to ovennævnte Arter af Løgnen.

Enhver af disse Arter findes atter modificeret paa mangfoldige Maader og de gaa uformærkt over ikke blot i hinanden,

---

*) Ved at lægge altfor megen Vægt paa dette Kjendemerke kommer man til det urimelige Resultat, at en ved gradevis at synke dybere og dybere i Løgn tilsidst synker saa dybt i Løgn, at han ophører at lyve, saasom det er en Kjendsgjerning, at ret forstokkede Løgnere ikke længer rigtig kunne adskille Sandhed og Usandhed.

**) Sikkert ogsaa mange Dommere.

men ogsaa i beslægtede Begreber (f. Ex. Bedrageri, Pral, Usandhed, Forstillelse, Affektation, Uoprigtighed), ligesom disse gaa over i dem. Det sjeldnere Tilfælde er at finde en enkelt Art ren og ublandet. Langt almindeligere er det at finde en Forening eller Blanding af flere Arter. Hvorfor det i ethvert saadant Tilfælde er af Vigtighed at komme til Kundskab om den overvejende Art, vil fremgaa af det følgende.

Spørge vi nu, hvad Opdragelsen kan virke for at opelske og frede Sandheden, for at hindre, modarbejde og udrødde Løgnen, saa komme vi først til at afhandle Opdragerens eget Forhold til Sandheden, dernæst hvad der til denne Hensigts Fremme er at gjøre under den unges moralske og intellektuelle Udvikling, og endelig hvorledes Løgnen bør straffes og hvilke Midler der kunne anvendes for at forbedre og omvende en Løgner.

Den første og naturligste Fordring, vi altsaa stille til den, der vil opdrage andre til Sanddrthed, er, at han selv holder Sandheden hellig, saa at han hverken for at hjælpe sig selv eller andre ud af virkelige eller indbildte Førlegenheder, eller for at skaane sin eller andres falske Æresfølelse, eller for at tilfredsstille Børns Nysgjerrighed paa en magelig Maade, gjør Brug af nogen Art af Usandhed, Løgn eller Bedrageri. Ikke heller maa en Opdrager betjene sig som Opdragelsesmiddel af Overdrivelser eller Opdigtelser, endsige af Løgn eller Bedrageri.

En vilde maaske sige, at Opfyldelsen af denne Fordring, saaledes som Verden nu er, ikke er mulig, at det er et Kulturlivs nødvendige Medfør, at man undertiden maa bringe Sandheden som et Offer enten for de herskende Forestillinger om Velanstændighed eller for andre vedtagne Former i det selskabelige Samliv, og at der udkræves en Selvstændighed og Karakterfasthed, som ikke kan forudsættes hos ret mange, til aldrig at tilsidesætte Sandhedspligten for andres Ønsker og Bønner; nogle gaa vel endog videre og paastaa, at en betænksom og i visse Tilfælde sparsom Anvendelse af Sandheden er en Hovedbestanddel af „den i Livet saa uundværlige Verdens-

klogskab⁴⁴, omtrent saaledes som man engang troede, at der til at være en god Sagfører først og fremmest udfordredes den Kunst at forstaa at gjøre en fordelagtig Brug af Benægtelsen. Nu kan det vistnok falde mange vanskeligt altid at trodse de Hindringer for Sandhedspligtens Opfyldelse, som Hensyn til andres Ønsker eller det selskabelige Samlivs Former lægge ivejen; men egentlig har dog disse Hindringer ingen anden virkelig Grund, end en allfor ringe Grad af Agtelse for Sandheden. Og hvad den Verdensklogskab angaar, der med Betænkksomhed benytter sig af Sandheden, da er den maaske for en Tid nyttig i et Liv, hvis Stræben alene er rettet mod et timeligt Formaal; i ethvert Liv derimod, der har et sandt og værdigt Formaal, finder den ingen Plads.

Det ligger udenfor denne Afhandlings Grændser at undersøge, hvorvidt de jevnlige Usandheder, vi tillade os i det daglige Liv, med rette af os ældre betragtes som tilladelige; men med Hensyn til Barnet tør jeg paastaa, at selv de saakaldte uskyldige^{*)} Usandheder hos det endnu ufordærvede Barn vækker den samme Forundring, som den allerfordærveligste, og i samme Grad bidrager til at svække den ubetingede Agtelse for Sandhedens Hellighed.

Ville vi altsaa opdrage Børn til Sanddruhed, maa vi sætte os ud over alle Hensyn, der forøydte os at følge Sandheden i ethvert Tilfælde, selv om det stundum maatte foranledige os til at ombytte den danske Forekommenhed med en Engelskmands

---

^{*)} Man negter sig hjemme i Anledning af et ubelejligt eller uvelkomment Besøg. — En fremmed kommer i det Øjeblik et Barn er blevet straffet og endnu græder, og Opdrageren angiver af Medlidenhed med dets Undseelse en urigtig Grund til dets Graad. Til disse Exempler, som kunne forøges i det uendelige, vil jeg endnu kun føje den almindelige Adtærd i Ord og Miner ved Afslutning af Kontrakter, Kjøb og Salg. Naar vi ubetinget misbillige at lade Børn være Vidner til slige Scener, behøve vi neppe at sige, hvad vi mene om at lade Børn selv give en Rolle deri.

korte Svar og stolte Tavsshed*). Thi det er vist, at den, der, som Verden nu er, aldrig vil sige Usandhed, i mange Tilfælde maa have Lov til at lade være at svare.

Vi véd vistnok alle, hvor almindeligt det er at tage sin Tilflugt til forskjellige Opdigtelser for at tilfredsstille Børns Nysgjerrighed i Tilfælde, hvor et Spørgsmaal, især naar det gjøres i fleres Nærværelse, sætter den ældre i Forlegenhed. Dette er f. Ex. Tilfælde med alt, hvad der angaar Slægtens Vedligeholdelse, hvorom man endog har visse nedarvede Opdigtelser, der overleveres fra Slægt til Slægt. Ved at affærdige et Barns Nysgjerrighed paa denne Maade, kan man vel for en kort Tid stoppe Munden paa en besværlig Spørger; men den naturlige Følge bliver, at Barnet, som snart mærker, at vi ved List have uddraget os for at sige det rigtig Besked, søger den Underretning, vi negte det, hos Jevnaldrende eller hos Tyendet, som med mindre Skaansel, end vi selv vilde have været istand til, hvis vi ikke af Frygt for Vanskelighederne**) havde undladt vor Pligt, og sjelden paa den bedste Maade fører Barnet ind i en Forestillingskreds, som ingen tidlig nok kan vænnes til at betragte med Alvor. Fra nu af ere vi sikre for alle Spørgsmaal af den Art, ja den unge skjuler endog med en Lidseelse, der ikke er den rette, sin paa egen Haand erhvervede Kundskabsfrugt for os, og er for Fremtiden over dette Punkt mere uforbeholden og fortrolig næsten mod enhver anden, end mod den Fader, Moder eller Opdrager, der „rakte ham en Sten, da han bad om Brød“. Mindre ønskelig vilde Følgen ikke være bleven, hvis vi ærlig havde negtet at besvare Barnets Spørgsmaal.

---

*) Engelskmandens hele Væsen staar i nøje Forbindelse med det gamle Ry for Sandhedskjerlighed, som denne Nation nyder fremfor alle andre Nationer.

**) Nogle af disse ligge i Sagens egen Beskaffenhed, men nogle have sin Grund i vort eget ubetænksomme Forhold, naar vi rødme, smile, blive forlegne og endnu paa andre Maader vække Anelser hos Barnet, der paa en naturlig Maade pirrer dets Nysgjerrighed.

Hvis nu nogen, fordi jeg ogsaa i dette Tilfælde ivrigt fraaader enhver Art af Usandhed, forlanger af mig, at jeg skal angive, hvorledes man, uden Usandhed men ogsaa uden Brud paa Velanstændigheden, kan besvare disse Spørgsmaal, er jeg i en ikke ringe Forlegenhed, fordi det her er usædvanligt vanskelig at antyde en almindelig Fremgangsmaade, uden at dog Trækkene blive altfor almindelige.

Der lader sig neppe give nogen bedre Regel, end at man i Besvarelsen af slige Spørgsmaal med fuldkommen Sandhed og paa en simpel og fattelig Maade skal oplyse saa meget, som Opdragerens og den unges Undseelse og den sidstes Erfaring og Fatteevne tillader, og forøvrigt vise hen til en senere Tid, der i dette, som i alle andre Tilfælde, vil give en fuldstændigere Kundskab. En saadan Samtale er ifølge sin Natur alvorlig*) og Fremgangsmaaden maa staa i fuldkommen Samklang med Opdragerens hele Personlighed og øvrige Væsen og ikke mindre bestemmes af Hensyn til Elevens Alder og Modenhed og det gjensidige Forhold mellem begge. Saa mangfoldige og vidt forskellige Fremgangsmaaderne ere, saa maa de dog alle mødes deri, at de maa være sande og naturlige; enhver blot tillært Maade at tage Sagen paa vækker den samme velgrundede Latter, som Pottemager Walter, naar han stolt skrider over Scenen i de ny Klæder, som han har trukket ovenpaa sine gamle. Endnu vil jeg kun bemærke, at man maa vogte sig for at lægge mere i et Barns Spørgsmaal, end dette har villet lægge deri, og heller udsætte sig for at lægge mindre deri; ligeledes maa man vogte sig for ved sine Svar at fremkalde Spørgsmaal, som Barnet ikke af sig selv vilde være faldet paa, og det især af den Grund, at det mindre er istand til at fatte Besvarelsen af saadanne Spørgsmaal end af dem, det af sig selv falder paa at gjøre**). Med Hensyn til det sidste

---

*) Alvorlig, men ikke højtidelig.

***) Vil man derimod ikke sige Børn Sandheden, er det af den samme Grund hensigtsmæssigt før Tiden at fremkalde eller ikke engang afvente de Spørgsmaal, som man vil tilfredsstille ved Opdigtelser.

Punkt kan man i sin Besvarelse ofte med Fordel betjene sig af Spørgsmaalets Form*).

Sluttelig vil jeg henvise dem, der have Lyst til at gjøre sig bekendt med, hvorledes to geniale Mænd paa højest forskjellig Maade løse denne Opgave, til Jean Pauls Levana (p. 295—8) og Rousseaus Emile (I. IV. p. 142—150)**).

Som bekendt lære Moralfilosoferne, at det i visse Tilfælde er tilladeligt ja endogsaa Pligt at anvende Bedrag mod Fornuftvæsner, hos hvilke man ikke kan agte den levende og nærværende Fornuft: mod Børn, mod Afsindige og mod dem, der staa i Begreb med at begaa en Forbrydelse, og de, der anlage en Nødløgn, ville have den anvendt i samme Tilfælde. Den fuldstændige Udvikling og Begrundelse af denne Sætning ligger udenfor Opdragelseslæren, der alene befatter sig med dens Anvendelighed i Børneverdenen. Her møder os strax den Vanskelighed, der ligger i at skulle bestemme i ethvert givet Tilfælde, hvorvidt ovennævnte Betingelse for et Bedrags Tilladelighed er tilstede eller ikke; thi det er indlysende, at man enten maa indskrænke Bedragets Tilladelighed til det næsten spæde Barn og det, der befinder sig i en virkelig sindsforvirret Tilstand eller aabner en vid Mark for Bedraget. Dernæst tør jeg paastaa, at Bedraget i de faa Tilfælde, hvor dets Anvendelighed ifølge ovennævnte Forskrift er uomtvistelig, altid er et yderst misligt Middel. Og da dette Middels Forsvarere fordel-

---

*) Spørger et Barn f. Ex. sin ugifte Tante, hvorfor hun ingen Børn har, kan hun spørge det, hvorfor det mener, hun skulde have Børn. Svarer det ved at henvise til sin Moders Exempel, saa kan hun svare ved at henvise til en anden (gift eller ugift) Dames Exempel, der heller ingen har. Svarede hun derimod: fordi jeg ikke er gift, saa vilde hun fremkalde det Spørgsmaal: hvorfor faa kun de gifte Folk Børn? Men dette Spørgsmaal gjør vi bedst i ikke at fremkalde, men heller lade Barnet falde paa det af sig selv. Naar den Tid kommer, vil Barnet forstaa os, naar vi svare det saaledes, som f. Ex. Jean Paul (Levana p. 295).

***) Smlgn Campes Revisionsw. 6 Th. p. 230 ff., 245 ff., 318 ff., 579 ff.; 7 Th. p. 236 ff. og 290 ff.

meste hente deres Styrke fra Kasuistikens Gebet, vil ogsaa jeg her indskrænke mig til med faa Ord at belyse deres Yndlings-exempel: Barnet, der i en hidsig Sygdom ikke uden ved Usandhed eller Bedrageri kan bringes til at tage Medicin.

Det er da nu for det første klart, at den Nødvendighed at maatte anvende Bedrag forudsætter foregaaende pædagogiske Misgreb og viser, at man har forsømt at tilvejebringe Lydighed, men det er ligesaa vist, at Lydighedens fremtidige Tilvejebringelse overordentlig vanskeliggjøres ved Benyttelsen af et saadant Middel; thi den tilsyneladende Sejr, vi vinde derved, at vi ved Bedraget sætte vor Villie igjennem ligeoverfor Barnets, dækker kun svagt vort virkelige Nederlag, idet vi indirekt indrømme Barnet, at vi i en ærlig Kamp erkjende dets Villie for stærkere end vor. Og se vi nu hen til Anvendeligheden af dette dyrtkjøbte Middel, saa er den i Grunden kun af liden Udstrækning. For det første bliver det bedragne Barn med hver Gang vanskeligere at narre, og dernæst kan man nok narre det til at tage en Skelfuld Mixtur, men derimod ikke til at ligge stille eller behøide Teppet paa sig, medmindre man vil tage sin Tilflugt til Skrækkebilleder, der kan have langt farligere Følger for Sygdommen, end om man enten havde anvendt Tvang eller valgt et andet, omen dog mindre virksomt, Middel, som ingen Vanskeligheder af den Art fremkaldte — noget, hvortil jo Lægerne ved Børns Behandling saa ofte af andre Grunde se sig nødsagede. Jeg fraraader da i dette og lignende Tilfælde Benyttelsen af enhver Art Usandhed eller Bedrageri. Og dog er det de færreste Opdragere, der indskrænke Bedragets Tilladelighed til slige sjældnere og overordentlige Tilfælde.

Langt almindeligere er den Antagelse, at Barnet idethele er at betragte som ufornuftigt og ubekjendt med sit eget Vel, og at det altsaa er Opdrageren tilladt at bedrage det til dets eget Bedste. Paa denne Grundvold hviler Rousseaus Bygning, af hvis Fremgangsmaade vi ville give et Billede i et vidtløftigere Exempel*):

---

*) Emile. I. III. p. 23—31.

„Allerede længe havde Emil og jeg lagt Mærke til, at Rav, Glas, Lak og adskillige andre Legemer, naar de bleve gnedne, kunde trække Straa til sig, men at dog ikke alle Legemer besad denne Egenskab. Hændelsesvis træffe vi engang paa et Legeme, der besidder den endnu mærkeligere Egenskab, i nogen Afstand og uden at være gneden, at trække Filspaan og andre Jernstumper til sig. Hvorlænge morer ikke denne Egenskab os, uden at vi kunne se noget videre deri. Endelig finde vi, at den ogsaa i en vis Grad meddeler sig til Jern, der stryges med en Magnet.

Paa en Markedsdag besøge vi Markedet; og se der en Taskenspiller med et Stykke Brød trække en And til sig, der er dannet af Vox og svømmer i et Vandbækken. Hvor forbavsede vi end ere, sige vi dog ikke: „det er en Hexemester“; thi vi vide ikke, hvad en Hexemester er. Da vi idelig støde paa Virkninger, hvis Aarsager vi ikke kjende, overile vi os ikke med at dømme om en Ting, men forholde os rolig i vor Uvidenhed, indtil vi finde Lejlighed til at træde ud deraf.

Ved vor Hjemkomst falde vi, ved at tale om Anden paa Markedet, paa den Tanke at ville eftergjøre den. Vi tage en god, stærk magnetiseret Naal, vi omgive den med hvidt Vox, som vi, saagodt vi kunne, forme til en And, saaledes at Naalen gaar helt igjennem dens Legeme og Spidsen danner dens Næb. Vi sætte vor And i Vand, holde en Nøgle hen foran Næbet og bemærke med en Glæde, som enhver let kan forestille sig, at vor And følger efter Nøglen, ganske saaledes som den paa Markedet fulgte efter Brødet.

Endnu samme Aften begive vi os atter hen paa Markedet med tilberedet Brød i vor Lomme, og saasnart Taskenspilleren har gjort Kunsten, siger min lille Professor, som neppe har kunnet styre sin Utaalmodighed saa længe, at det Kunststykke ikke er vanskeligt, at han selv kan gjøre det ligesaagodt. Man tager ham paa Ordet. Hurtig fremlager han af sin Lomme Brødet, hvori et Stykke Jern er skjult; med bankende Hjerte nærmer han sig Bordet, næsten skjelvende rækker han Brødet frem, Anden nærmer sig og følger det, Barnet jubler og er

ude af sig selv af Henrykkelse. Ved de tilstedeværendes Klap og Bifaldsraab bringes hans Hoved næsten til at svimle. Taskenspilleren staar som tilintetgjort, dog omfavner og lykønsker han Drengen og udbeder sig hans Besøg den følgende Dag, idet han tilføjer, at han skal bestræbe sig for at samle et endnu større Publikum til at beundre hans Kunstfærdighed. Min lille Naturkyndige vil i sin Støtthed staddre af Skole, men jeg lukker hans Mund og fører ham bort med mig, overvældet af Lovtaler.

Med en latterlig Uro tæller Drengen Minuterne til den næste Dag. Han indbyder enhver, han møder, han vilde ønske, at hele Menneskeslægten kunde være Vidne til hans Triumf; han kan knap oppebie Timen og er færdig længe før Tiden. Vi ile til Stevnemødet, Salen er allerede fuld. Idet han træder ind, udvider hans Hjerte sig af Glæde. Først komme nogle andre Kunststykker. Taskenspilleren overgaar sig selv og udfører overraskende Ting. Drengen ser intet af alt dette; han bevæger sig urolig frem og tilbage og krammer med en af Utaalmodighed skjelvende Haand det Stykke Brød, han har i Lommen. Endelig kommer hans Kunst; med Højtidelighed bebuder Kunstneren den for Publikum. Han nærmer sig en Smule undselig; han tager sit Brød frem, men — hvor omskiftelige ere ikke de jordiske Ting! — Anden, der Dagen iforvejen var saa tam, er idag bleven ganske vild; istedetfor at vende Næbet til, vender den Ryggen og flygter; den flyr Brødet og den Haand, der byder det, med ligesaa megen Iver, som den før fulgte den. Efter tusind unyttige og stedse spjaltede Forsøg beklager Drengen sig over, at man bedrager ham, at det er en anden And, man har sat istedetfor den første og opfordrer Taskenspilleren til at trække denne til sig.

Uden at svare tager Taskenspilleren sit Brød og byder Anden det; paa Øjeblikket følger Anden efter Brødet og løber efter Haanden, der trækker det tilbage. Drengen tager det samme Stykke Brød, men langtfra at have mere Held end før, ser han Anden i flyvende Fart skyde over til den modsatte Side af Vandbækkenet. Endelig trækker han sig ganske

forvirret tilbage og vover ikke længer at udsætte sig for Latteren.

Nu tager Kunstneren det Stykke Brød, Drengen havde bragt med og betjener sig deraf ligesaagodt som før af sit eget; i alles Paasyn drager han Jernet ud deraf — ny Latter paa vor Bekostning — og vedbliver ligefuldt at trække Anden med det saaledes udhulede Brød. Han gjør det samme med et nyt Stykke, som han for alles Øjne lader en af Tilskuerne afskære, han gjør det samme med sin Handske og med Enden af sin Finger. Endelig stiller han sig midt i Værelset og erklærer med den disse Folk ejendommelige Tone, at hans And ligesaafuldt adlyder hans Stemme som hans Vink; han taler til den og Anden adlyder, han befaler den at gaa frem og tilbage, at dreje sig tilhøjre og tilvenstre, og hurtig efterkommer den enhver af hans Befalinger. De fordoblede Bifaldsraab ere ligesaamange Krænkelser for os: vi snige os ubemærket bort og skjule os i vort Værelse istedetfor at gaa om og fortælle vor Triumf til al Verden, som vi havde besluttet.

Tidlig næste Morgen banker nogen paa vor Dør, jeg lukker op, det er Taskespilleren. Han beklager sig beskedent over vor Opførsel. „Hvad ondt havde han gjort os, siden vi vilde nedsætte hans Kunster og berøve ham hans Indtægtskilde? Var der da noget saa beundringsværdigt ved den Kunst at trække en Voxand til sig, at man kunde ville kjøbe den Ære ved at berøve en skikkelig Mand sit Livsophold? Isandhed, sagde han, hvis jeg besad nogen anden Færdighed, hvoraf jeg kunde leve, vilde jeg ikke sætte nogen Ære i denne. De maa imidlertid tro, at en Mand, der hele sit Liv har drevet denne usle Erhvervskilde, véd noget mere deraf, end De, som kun nogle Øjeblikke har beskæftiget Dem dermed. Hvis jeg ikke strax har vist Dem mine Mesterstykker, er det, fordi man ikke maa overile sig med ubetænksomt at udkramme alt, hvad man véd; jeg stræber altid at gjemme mine bedste Kunster til en passende Lejlighed og efter denne her har jeg endnu andre i Baghaanden for dermed at sætte unge aabnemandede Personer i Forlegenhed. Iøvrigt kommer jeg for godvillig at lære

Dem den Hemmelighed, der saaledes har bragt Dem i Knibe, idet jeg dog beder Dem ikke at misbruge den for at skade mig og en anden Gang at være mere beskedne.

Dernæst viser han os sit Apparat og vi se med den største Forbavselse, at det ikke bestaar i andet, end en stærk og velindfattet Magnet, som et Barn, der maa være skjult under Bordet, ubemærkt bragte til at bevæge sig.

Manden pakker sit Apparat sammen, og efterat vi have bevidnet ham vor Tak og Undskyldninger, vil vi gjøre ham en Forøring. Han viser den tilbage. „Jeg har, siger han, ikke saa me_n Grund til at være tilfreds med Dem, at jeg kan modtage Deres Gaver; jeg nøder Dem til at være mig forbunden; det er min eneste Hevn. Lær De deraf, at der findes Ædelmodighed i alle Klasser; jeg lader mig betale for mine Kunster, men ikke for mine Formaninger.“

Idet han gaar, henvender han ganske højt en Irettesættelse direkte til mig. „Jeg undskylder let, siger han, dette Barn, som kun har fejlet af Uvidenhed. Men De, min Herre, som burde kjende hans Fejl, skulde ikke have ladet ham begaa den. Da De leve sammen, er De som den ældre ham Raad og Vejledning skyldig. Deres Erfaring er den Myndighed, som bør lede ham. Naar han engang som voxen bebrejder sig sine Ungdomsfejl, vil han udentvivl bebrejde Dem de Fejl, som De ikke har gjort ham opmærksom paa.“

Han gaar og efterlader os begge meget skamfulde. Jeg bebrejder mig min svage Føjelighed; jeg lover Drengen en anden Gang at bringe den som et Offer for hans Vel og at gjøre ham opmærksom paa sine Fejl.

Næste Dag begive vi os atter hen paa Markedet for at se den Kunst, ved hvilken vi har lært Hemmeligheden. Med dyb Højagtelse nærme vi os vor Sokrates, vi vove neppe at hæve vort Blik op til ham, han overvælder os med Forekommenhed og anviser os en ypperlig Plads, hvilket ydmyger os endnu mere. Han gjør sine Kunster som sædvanlig, men dvæler især med Forkjerlighed ved den med Anden, idet han ofte betragter os med en temmelig udfordrende Mine. Vi vide Besked med

alt, men kny ikke. Hvis min Elev blot vovede at aabne Munden, vilde det være et Barn, der fortjente at knuses.^{4*)}

Vel er den Tid nu forbi, da man efter Rousseau forsøgte at opdrage Emiler^{**}), men ikke desto mindre hylde mange^{***}) endnu i mange enkelte Punkter hans Grundsætninger, og flere følge ubevidst og uden at kjende Rousseau, enten i det hele eller i enkelte Henseender en Fremgangsmaade, som Rousseau rigtignok neppe vilde vedkjende sig, men som i Virkeligheden hviler paa samme Grundvold og ikke er væsentlig forskjellig derfra, skjønt den ikke besidder den Skjønhed, som ikke engang Modstanderne kan frakjende hans. Til denne Klasse regner jeg enhver Opdrager, der betjener sig af Usandhed eller Opdigtelse, hvadenten det nu sker, fordi han ikke kan overvinde sig til at gjøre Barnet imod ved at gjøre sin Myndighed gjeldende mod dets Ønsker, eller fordi han ikke føler sig istand til i Længden at vise den rolige Bestemthed, der alene er skikket til at fremkalde Lydighed, eller fordi han i et Tilfælde, som ikke taaler Opsættelse, vil sikre sig en Lydighed, som han ikke paa anden Maade kan fremkalde. Det almindeligste, men tillige uden Tvivl det fordærveligste, Middel af denne Art er det at fylde den uskyldige Børneverden med

---

*) Det er mærkeligt, at den Elev, „der selv skal opfinde Videnskaben“, af Taskenspilleren maa belæres om en ubetydelig Forandring i Anvendelsen af Magneten, der har bragt ham i den yderste Forlegenhed. Heller ikke kan jeg lade være at more mig over, at Rousseau, der vil udelukke den unaskerede Udøvelse af Opdragerens Myndighed af den hele Opdragelse, ikke engang har været istand til at holde den ude af denne opdigtede Scene, saasom Opdrageren maa lukke Munden paa Drengen og med Magt føre ham bort, da han vil sladdre af Skole. Ogsaa de ejendommelige Slutningsord ere den blotte Theoretiker aldeles værdige.

***) Disse Forsøg skete især i Tyskland, langt sjeldnere i Frankrig.

****) Endogsaa Jean Paul havde (Levana p. 249) foreslaet forud aftalte Scener forat afvænne Børn med Fejl (f. Ex. med Frygtsomhed), men fraraader i anden Udgave saadant Komediespil som betænkeligt paa Grund af dets Usandhed.

Skrækkebilleder af forskjellig Natur og Grad., som enten ere rene Opdigtelser eller virkelige Personer eller Ting, der ere udmaalede paa en afskrækkende Maade eller tillagt en fjendtlig Virksomhed. Naar f. Ex. Barnepiger eller vel endog enkelte svage Mødre faa Børn til at gaa i Seng eller til at ligge stille ved at fortælle dem, at Vægteren til en vis Tid banker paa ethvert Hus, for at erfare, om alle Smaabørn smukt sove, og at han ellers putter dem i sin Pose, saa bringe de Barnet til at bøje sig for en Magt, som de selv foregive at være underlagt. Og denne Opdigtelse er uskyldig i Sammenligning med andre, hvori overnaturlige Væsner forekomme. I den raaeste Form vil denne Fremgangsmaade vel neppe finde Forsvarere, der ere istand til at anføre taalelige Grunde for den; derimod har jeg for dens varsomme Anvendelse i et enkelt Tilfælde hørt føre et Bevis, som idetmindste den Gang afvæbnede mig.

Jeg besøgte for mange Aar siden undertiden i Ferierne en nu afled Landsbypræst, som jeg senere lærte at skatte som en indsigtfuld og omhyggelig Opdrager; men dengang var jeg endnu en Dreng. Jeg bemærkede snart, at de smaa Børn holdt sig i en ærbødig Afstand fra en Aa, der paa den ene Kant begrændsede Haven, og erfarede, at det skete, fordi de frygtede „Aamanden, som trak alle Smaabørn, der overskred en vis Gang, ned til sig“. Da Faderen mærkede, at jeg morede mig derover og af og til drillede de smaa med deres Aamand, sagde han til mig: „Du undrer Dig over,“ at jeg, for at vogte mine Børn for Aaen, har taget min Tilflugt til en Opdigtelse. Det er den eneste, jeg har benyttet mig af under mine Børns Opdragelse, og jeg har alene gjort det, fordi de ikke vilde kunne forstaa mig, naar jeg talte den simple Sandhed. Hvis jeg sagde til dem, at det Barn, der uforsigtig kommer Aaen nær, kan falde ud i den og drukne, saa vilde de ikke kunne forstaa mig; thi et lille Barn har ingen Forestilling om Døden, og om jeg var istand til at vække denne Forestilling, vilde jeg anse den for at være langt farligere for de smaas Sjæle, end Forestillingen om Aamanden, som de ikke frygte, naar de holde sig indenfor deres foreskrevne Grændse. Og

naar Du ret ser til, saa vil Du finde, at denne Opdigtelse ikke indeholder nogen Usandhed, men kun en skaansom og dog virksom billedlig Fremstilling af den Livsfare, som de udsætte sig for, hvis de engang skulde glemme mit Forbud. Du kan ogsaa spørge mine ældre Børn, om de anse sig for at være blevne bedragne af mig i deres Barndom, eller om de derfor senere har haft mindre Tillid til mit Ord.⁶

Herimod havde jeg naturligvis den Gang intet at indvende og jeg antager endnu, at ovennævnte Opdigtelse ikke har haft videre skadelige Følger, idet Børnene enten paa Grund af deres sunde Natur eller heldige Omgivelser ikke bragtes til at udmale sig Skrækketilledet nøjere. Men dette er kun et Held, som ingen kan sikre sig. Tvertimod lader det sig aldrig med Vished forudse, hvad Retning den saaledes engang vakte Indbildningskraft vil tage, eller beregne, hvilken svækkende Indflydelse Frygten kan faa paa den legemlige og aandelige Udvikling. Chiarugi, der har skrevet et Værk om Vanvid, vil vide det godtgjort ved lagttagelser og anstillede Undersøgelser, at Børn, der ere opdragne ved saadanne Skrækketilleder, mere end andre ere udsatte for i en modnere Alder at blive afsindige⁷), og ingen Ven af Børn kan uden inderlig Deltagelse og levende Afsky for dette Opdragelsesmiddel læse Campes⁸) Skildring af sin glædeløse Barndom og de uudslettelige Spor, dette Mittel havde efterladt i hans Sjel.

Men selv om man ikke havde saadanne Følger at befrygte, er det altid betænkeligt at fremkalde i Barnets Sjel aldeles urigtige eller dog dunkle og kun halvsande Forestillinger, og jeg kan ikke se, med hvad Ret de Opdragere, der lyve for at faa Børn til at lyde, siden beklage sig, naar Børnene have aflært dem denne Kunst og nu lyve for at blive fri for at lyde.

Da jeg for de Læsere, der maaske maatte mene, at jeg her

---

⁶) Chiarugi über den Wahnsinn B. 1. § 282 (anført efter Jean Paul).

⁸) Revisionsw.: 2 Th. p. 190—199.

har fægtet mod et Luftbillede, ikke kan frigjøre mig for denne Beskyldning ved at anføre min egen Erfaring med Hensyn til dette Opdragelsesmiddels altfor store Hyppighed, skal jeg anføre et andet Bevis, hentet fra den Afsætning, de Børnebøger nyde, der netop ved Benyttelsen af dette Mittel søge at afvæne Smaa børn med forskellige Uvaner og Udyder.*)

Hvad der gjaldt om Opdigtelser, det gjælder ogsaa om de hyppige Overdrivelser, hvoraf Opdragere i forskellige Øjemed betjene sig i Skildringer af nærmere eller fjernere Behageligheder eller Ubhageligheder. Skal et Barn have en Tand trukket ud, saa hedder det enten: „det gjør ikke ondt“ eller ogsaa man avertimod siger: „jeg vil sige Dig iforvejen, at det gjør uhyre ondt“ — i den Hensigt nemlig, at Barnet skal finde den virkelige Smerte ringe i Sammenligning med Fantasibilledet, maaske ogsaa for at det skal forekomme sig selv haardtørt og en anden Gang være modigere. Vil man have et ungt Menneske til at anstrenge sig for med Held at bestaa en afgjørende Prøve, saa giver man en glimrende Skildring af det Tidspunkt, der ligger hinsides det afgjørende Tidspunkt, som om det indeholdt lutter Glæde og Sorgløshed. Hvorfor siger man ikke i første Tilfælde: „det er nødvendigt og gjør blot ondt“, og i det andet: „den nærværende Anstrengelse er nødvendig og gjør alle følgende Anstrengelser lettere.“ Saaledes vilde man haade tale Sandhed og dog virke ligesaameget, om ikke

---

*) Saaledes udkom ved Nytaar 1848 hos Bing og Søn en Billedbog med 10 versificerede Fabler af en Forfatter, der har et umiskjendeligt Talent til at tiltale og more Smaa børn, under den lovende Titel: „Vær lydig.“ Men hvorledes Forfatteren vil bringe Børn mellem 3 og 6 Aar til Lydighed, kan til Ex. ses af den 7de Fabel: En lille Dreng er ofte forgjeves bleven advaret mod at patte paa sin Tommelfinger og af Moderen truet med hvad der vilde ske. En Dag, da han efter en frisk Paamindelse, i Moderens Fraværelse, alligevel har Fingeren i Munden, kommer, som hun havde forudsagt, Skræderen med sin store Sax og klipper begge Tommeltotter af Peter, som ved Moderens Hjemkomst staar „slukøret“ uden Tommelfingre og faar Skjend istedenfor Figen.

mere. Betænkte man dernæst, hvormegen uskyldig Nydelse og Glæde i Livet man forud ødelægger ved saadanne glimrende Skildringer, mod hvilke den simple Virkelighed er mat og farveløs, vilde man vist mere, end det nu sker, overlade ethvert Menneske dets naturlige Ret til umiddelbart at stifte Bekjendtskab med Livet og Virkeligheden, for ikke at omtale det Tilfælde, at en Opdrager for at væbne sin Elev mod fremtidige Fristelser, Forførelser og Farer forud afmalte disse, men i sin velmente Iver bruger saa stærke Farver, at den unge ikke bliver istand til at gjenkjende den Virkelighed, man har villet advare ham for, en Fremgangsmaade, der minder om Manden, der havde mistet en Silkeparaply, men af Frygt for, at Findexen skulde beholde den, naar han saa, den var af Silke, efterlyste en gammel Bonalds.

Selv da, naar vi indskærpe uomtvistelige Sandheder, maa vi ved en omhyggelig Begrænsning vogte os for enhver forsættelig eller uforsættelig Overdrivelse, ja endog søge at forudse og forebygge rimelige og mulige Misforstaaelser. Saaledes er den Sætning, at ethvert Menneskes Livslykke alene beroer paa dets egen Fremgang i alt godt, kun fuldkommen sand, saalænge Talen er om den Lykke, der ikke kommer udenfra. Forstaar man derimod ved Livslykke, hvad man i daglig Tale i bedste Forstand kalder at komme frem i Verden og at erverve sig en agtet og uafhængig Stilling i Samfundet, saa læder det sig ikke negte, at mange af de betingede og forgængelige Goder kan være af stor Betydning i denne Henseende. Naar nu Forældre, der besidde Rigdom eller andre Lykkens Goder, i den kjerligste Hensigt, ved enhver Lejlighed foreholde deres Børn, at de aldeles ikke har noget at stole paa fremfor deres Jevnaldrende, men at det alene vil bero paa deres egen Dygtighed, om de skal komme frem i Verden eller ikke: saa begaa de et Brud paa Sandheden, der hævner sig selv. Og i dette Tilfælde er den naturlige og sædvanlige Gang følgende: den unge sammenholder sine Opdrageres Ord med hvad han selv daglig erfarer og navnlig hører af Tyendet og andre ubetænksomme Personer og saaledes danner han sig en modsat

— ikke mindre overdreven — Forestilling om sin Stilling og holder sig enten udelukkende til denne eller svæver tvivlsom mellem begge Modsætninger og beskæftiger sine Tanker ti Gange mere med denne Gjenstand, end han vilde have gjort, hvis hans Opdrager havde vejledet ham til den rette Indsigt. Thi det gaar ofte med en Sandhed som med en Kugle, der er ophængt i en Snor: giver man den en Bevægelse til den ene Side, saa vil den af sig selv svinge ligesaameget til den modsatte Side og det vil vare en Tid, inden den atter finder sit Hvilepunkt.

Jeg skal endnu kun i et Exempel omtale et ikke usædvanligt Brud paa Sandheden, som bestaar i, at man i et eller andet Øjemed sammenblander eller forvirrer modsatte Begreber. Saaledes mener John Locke^{*)}, at den Mangel paa Lyst, hvormed Børn saa ofte lære, ene har sin Grund deri, at det at lære gjøres dem til Pligt, at der fastsættes bestemte Timer, gives bestemte Lektier o. s. v. Hvis man derimod i Ord og Gjærning for Barnet fremstillede Beskæftigelsen med Læsning, Skrivning og deslige, som de voxnes Forret, der alene som Belønning ogsaa kunde tilstaaes Barnet, og hvis man indrettede Spil og Lege, igjennem hvilke visse Kundskaber og Færdigheder meddeltes, saa vilde, mener han, den Lyst og Kjerlighed, som nu ene bliver Legen til Del, overføres paa de Sysler, hvortil Barnet nu ofte maa tvinges. Og overensstemmende hermed foreslaar han en Fremgangsmaade, der har behaget mange og hvorom det ikke lader sig negte, at den, især i Elevens tidligste Aar, er istand til at frembringe forbavsende Virkninger. Saa længe han nu holder sig til legende og spøgende at bibringe et Barn en Kundskab eller Færdighed, er han i sin gode Ret; thi i de første Aar kan og maa der ikke kræves Arbejde af Barnet. Vil derimod han eller nogen gaa udenfor de første Børnaar og for Alvor gjøre alt Arbejd til Leg, saa overser han, at det ikke er den samme Virksomhed, som man

---

*) Revisionsw. 9 Th. § 73—77; § 148 ff. Smlgn. Rousseau Emile I. II p. 359.

vilkaarlig har givet to Navne, eftersom den beskæftigede sig med nyttige eller unyttige Gjenstande; men at det er to Navne paa forskjellige Behandlingsmaader endogsaa af samme Gjenstand. Det er hverken tilfældigt eller vilkaarligt, at man i Sproget har adskilt den Virksomhed: med Forsæt og Bevidsthed at fordybe sig i en Gjenstand for at tilægge sig et Indhold eller en Færdighed eller frembringe noget fra den vilkaarlige System med en Gjenstand uden nogen fjernere Hensigt — eller med andre Ord: der er en væsentlig Forskjel mellem Arbejd og Leg*) og denne Forskjel lader sig ikke ustraffet overse. Thi om man end paa hin Maade kunde lære et ungt Menneske alt andet, saa kunde man dog ikke saaledes lære det at arbejde og denne Mangel kan ingen Kundskabsmasse opveje.

Sandhedsplichten kræver endvidere af Opdrageren streng Ordholdenhed**). Han maa vel betænke sig, før han enten lover eller truer, men samvittighedsfuld opfylde begge Slags Løfter, og skulde han engang være nødtvungen til at bryde et ubetænksomt Løfte, da maa dette ske ved en ærlig Tilstaaelse og ikke ad Omveje, saa at han enten lader Omstændighederne bære Skylden for hans Ordholdenhed eller maaske endog det uskyldige Barn. Ligeledes maa en Opdrager være ærlig i Bestemmelsen af Straffe og i Eltergivelse af en fortjent (dog ikke lovet) Straf.

Endelig maa Opdrageren i sit Forhold til Barnet være naturlig og fri for Affektation. Det er langt fra, at jeg her med dette Navn vil benævne den ældres Bestræbelse for at lempe

---

*) Smlgn. Rosenkranz, die Pädagogik als System § 25—27; Curtmann das Leben und die Schule p. 185.

***) Jean Paul siger herom træffende (Levana p. 265): Es wirkt gewaltig auf das kleine Herz, wenn das Kind den Vater, der ihm eine Art freier Universalmonarch zu sein scheint, zuweilen klagen hört (freilich in Fällen der Wahrheit, denn die kindliche werde nicht auf Kosten der elterlichen angebauet): er gehe jetzo z. B. ungern mit ihm aus, aber er habe es versprochen, und müsse es nun ungern halten.

sit Væsen efter Barnet for at drage det nærmere til sig. Men om man end nok saa nødig betjener sig af dette Navn, vil der dog blive Tilfælde nok tilbage, i hvilke man ikke kan benævne den ældres Forhold anderledes. Hvor almindeligt er det saaledes ikke at se ældre henfalde til Affektation, naar de ville deltage i et Barns Beskæftigelser og Lege. De ledes af en Bestræbelse, der er velment men utildig; thi et Barn, der ikke er forvænt, forlanger ikke for at kunne more sig, at vi skal finde Morskab i dets Leg, men blot, at vi ikke ere uopmærksomme, ikke røbe Kedsomhed eller Længsel efter at Legen skal være forbi eller Legetiden endt. „Men selv disse Fordringer kan ikke opfyldes uden Forstillelse; thi disse Følelser ere altfor naturlige hos den ældre.“ De kan være naturlige, men maa derfor ligefuldt bekæmpes, saameget mere som vi paatale det, naar den unge senere ved de Beskæftigelser, hvortil vi foranledige ham, viser en lignende Uopmærksomhed eller Længsel efter at faa Ende paa Tiden.

Sanddrubed og Ordholdenhed fordrede vi ubetinget af Opdrageren; Oprigtighed anse vi derimod for en betinget Pligt og begrunde dette i det naturlige Forhold mellem Elev og Opdrager.

For at en nemlig skal kunne undervise eller opdrage en anden, er det naturligt, at han i Udvikling har et ikke ganske lille Forspring for den, han vil danne; han maa selv være kommen til Sikkerhed og Klarhed med Hensyn til det, han vil meddele: han maa ligeoverfor Eleven i Udvikling være relativ afsluttet^{*)}. Paa den anden Side kan ingen være en god Lærer eller Opdrager uden fortsat Omsorg for sin egen videre Uddannelse og Forædling^{**)}. Men saaledes maa det da ofte ske,

---

*) Hvor urimeligt det i og for sig er, er det dog aldeles følgerigtigt, naar Rousseau fordrer af Opdrageren, at han saavidt det er muligt (ja næsten tænkeligt) skal besidde al menneskelig Fuldendelse, men dog i Forhold til Eleven optræde som hans Ligemand i Kundskab, Færdighed og Besindighed.

***) Selv Chineserne stille denne Fordring til deres Lærerstand (Fritz, *histoire de l'éducation* p. 32): Meng-Tsée conseil-

at der med Hensyn til det, han paa et tidligere Udviklingstrin ansaa for utvivlsomt, paa et højere vækkes Tvivl hos ham og at han endogsaa gennem Tvivl føres fra den forrige umiddelbare Sikkerhed til en Overbevisning, som han i en kortere eller længere Tid ikke er istand til at bringe i Samklang med de Resultater, hvortil hele Stægten i sin Udvikling er kommen; og i moralsk Henseende kan det ogsaa hændes; at en Opdrager ikke endnu besidder det Herredømme over sig selv, som han fordrer, at Eleven skal arbejde paa at erhverve sig. Ligesaa utidigt som det imidlertid vilde være, om en Lærer meddelte sine Disciple de Tvivl, han fra et videnskabeligt Standpunkt maatte have angaaende saadanne Punkter, som Discipelen paa sit Trin maa betragte som uomstødelig Sandhed, ligesaa urigtigt vilde det efter min Mening være, om en Opdrager lod sin Elev blive Vidne til sine Tvivl og sin Svaghedskamp. Vi fejle overhovedet neppe, naar vi opstille den Regel, at der i den moralske Opdragelse — uanset Opdragerens Standpunkt — maa herske en lignende Bestemthed i Fordringer og Sikkerhed i Grændsebestemmelser, som den, der findes i en god Elementarundervisning. Den som Følge af menneskelig Ufuldkommenhed opstaaede Kløft mellem Opdragerens Lærdomme og Personlighed maa denne i Stilhed arbejde paa at udjevne, og dette bliver for ham den naturligeste og stærkeste Spore til Selvopdragelse. Bliver han derimod lunken for nogensomhelst Uoverensstemmelse mellem hans Lærdomme og inderste Overbevisning, mellem det han stræber at blive og det han endnu er, eller opstiller han én Sædelære for sig selv og en anden for sine Elever, saa synker han ned til dem, „der binde tunge Byrder og lægge andre dem paa Skuldrene, men selv ikke ville røre dem med en Finger.“

Hvad jeg her har sagt, maa jeg bede Læseren vel at adskille fra det, som flere berømte Pædagoger lære om dette Punkt, f. Ex. Curtmann, naar han siger: „Daraus fließt die

lait à ceux, qui se livrent à l'enseignement, non seulement de se rendre entièrement maîtres de ce, qu'ils savent, mais encore de s'approprier constamment de nouvelles idées.

Forderung an den Lehrer gegen sich selvst unerbillich streng zu sein, damit er es auch gegen die Schüler sein darf. Jede Unpüntlichkeit, jede Schwäche von seiner Seite gebiert ein ganzes Heer von Unpüntlichkeiten und Schwächen under den Kindern. In ihren Augen muss er fehlertlos und unfehlbar sein, so wenig er es vielleicht in den Augen der Erwachsenen ist. Auch ist es nicht Heuchelei zu nennen, wenn er seine Gebrechen vor seinen Schülern zu verstecken sucht, freilich muss es geschickt geschehen, damit der letzte Schaden nicht ärger werde als der erste. Besser bleibt es immer, Fehler ablegen als sie zudecken, allein auch das Letztere kann eine pädagogische Pflicht sein.^{*)} Forstillelse kan nemlig aldrig være en Lærers Pligt og det Valg, han næsten giver Læreren mellem at aflægge og skjule en Fejl, er yderst fristende og farligt. Endelig formoder jeg, at enhver sandhedskjerlig Lærer meget vil frabede sig, at hans Disciple anse ham enten for fejlfri eller ufejlbar.

Jeg har været vidtløfligt med at opstille de Fordringer, der bør gjøres til Opdrageren; thi skjønt jeg ikke uden Indskrænkning underskriver Salzmanns bekjendte: „Von allen Fehlern und Untugenden seiner Zöglinge muss der Erzieher den Grund in sich selbst suchen“, og heller ikke just vil anbefale Chinesernes Skik^{**}), der straffe en Prindses Hovmester med den Straf, hans fyrstelige Elev har fortjent for enhver begaaet Forseelse, saa antager jeg dog for vist, at Opdragerens Opmærksomhed paa sit eget Forhold ikke blot i Tiden bør være det

---

^{*)} Leben und Schule p. 157. Jeg ser ikke, med hvad Ret han hermed sammenstiller Nebes Ord (der Schullehrerberuf p. 15): „Ueberall soll der Schullehrer sein Betragen richten, damit es unbefleckt erscheine vor der Welt und vor dem inneren reinen Bewusstsein.“

^{**}) Baur (Grundzüge der Erziehungslehre p. 99) siger her til: „die Sitte ist so übel nicht, und aus andern Gesichtspunkte dürfte auch in unsern Verhältnissen ihre Einführung in weiterem Kreise nicht unpraktisch sein.“

første, men under hele hans Virksomhed vedbliver at være det allervigtigste.

Vi skulle dernæst se, hvad Opdrageren til vort Formaals Opnaaelse har at foretage sig eller vogte sig for under den unges Uddannelse.

Her møder os først det Spørgsmaal, om Løgnen har sin Grund i den mennekelige Natur eller alene fremkaldes ved forskjellige Indvirkninger; men dette Spørgsmaal, som kun i en anden Form er det gamle Spørgsmaal om det ondes Oprindelse, ligger udenfor Opdragelseslæren.

Et andet Spørgsmaal er, om det at tale Sandhed er en Kunst, hvori man ved særegne derpaa beregnede Øvelser er istand til at erhverve Færdighed, hvilket vi ikke tage i Betænkning at besvare benegtende^{*)}. Rigtignok fortæller Herodot (1,136) om Perserne, at de opdrøge deres Børn fra det femte til det tyvende Aar alene i tre Ting: i at ride, skyde med Bue og tale Sandhed; men han angiver ikke deres Fremgangsmaade, og om man end vilde antage, at de øvede Børnene i at kjende Tingenes sande Beskaffenhed uden at lade sig skuffe af Sandsernes Misvisning, i at fortælle og beskrive uden Overdrivelse og i at dømme rigtig om saadanne Forhold, der faldt indenfor deres Fatteevne og Erfaringskreds, saa kan man ikke engang med Ret kalde saadanne Øvelser Undervisning i at tale Sandhed. Langt rimeligere synes det, skjønt Sammenstillingen med de to andre Færdigheder kan anføres til Forsvar for den ovenfor betegnede Opfatning, at Herodot har villet antyde, at Perserne, der ansaa det at lyve for den største Skændsel (1,138), fremfor enhver anden sædelig Lærdom indpræntede den unge Kjerlighed til Sandheden og straffede Løgnen, noget han i Sammenligning med flere samtidige Staters Folkeopdragelse havde god Grund til ikke at lade ubemærket. Forøvrigt omtaler Xenophon (Cyrop. 1, 2, 6) ikke denne Undervisning i at tale Sand-

---

*) Med enhver saadan Opfatning af Menneskets Dannelighed til Dyd sammenlign Slutningen af Jean Pauls fortrinlige: *Geträumtes Schreiben an den seel. Prof. Gellert* (Lev. p. 129—140).

hed, men derimod en Undervisning i Betfærdighed og han giver os i et Exempel (1, 3, 17) en Forestilling om de dertil hørende Øvelser.

I Virkeligheden gives der ingen anden Opdragelse til Sandhed end Meddelelse af sand Dannelse og Oplysning. Da det imidlertid her ikke kan være vor Hensigt at gaa ind paa en Udvikling af Opdragelsens samlede Opgave, skulle vi indskrænke os til i nogle sporadiske Bemærkninger at meddele nogle i Udøvelsen anvendelige Vink med Hensyn til Punkter, der fortjene særdeles Opmærksomhed.

I de første fem Aar, siger Jean Paul, taler et Barn ikke et sandfærdigt men heller ikke et usandfærdigt Ord. Hvad det ser og hører, hvad det ønsker, haaber eller frygter, alt dette har for Barnet omtrent samme Grad af Virkelighed, ja det sammenblander endogsaa ofte ufrivillig hvad det har drømt med hvad det vaagen har oplevet. Dernæst misforstaa Børn vor Tale og vore Spørgsmaal og mange Begreber flyde sammen for dem, saa at de give urigtige Svar, uden at disse dog kunne kaldes usandfærdige. Fremdeles lege de gjerne med den for dem ny Kunst at tale og sige ofte noget hen i Vind og Veir alene for at glæde sig som Tilhørere ved deres egen Talefærdighed.

I dette Tidsrum maa man altsaa ikke tale til Barnet om Sandhed og Usandhed; thi det vil ikke fatte disse Ords Betydning; idethøjeste kan man sige: „Nej det var ikke saadan, men saadan“, og denne Modsigelse maa man ikke engang bruge altfor ofte. Meget af det et Barn taler, siger det desuden ikke til os, men til sig selv: det tænker højt. Derfor vilde man hurtigere og fuldkommere opnaa at forstaa Børn og forstaas af dem, naar man talte noget mindre til dem og noget mere gav Agt paa deres Selysamtale uden at lade dem mærke det. Men hertil kan Barnepiger kun vanskeligt overtale sig. De ville langt heller samtalende (eller rettere talende med) følge den barnlige Fantasis Vildspor saaledes, at de tale Barnet efter Munden og kappes med det i urimelig Snak. Ogsaa med Hen-

syn hertil er Valget*) af en Barnepige en Sag af største Vigtighed. Man burde dertil stedse søge en sædelig, retskaffen og opvakt fuldvoxen Pige, der havde Kjerlighed til Børn og Taalmodighed til at omgaaes dem med Blidhed og Bestemthed, og som man maatte have lært at kjende enten i en anden Stilling i Huset eller ifølge en paalidelig Anbefaling. Søgte man kun ret alvorligt, vilde man ikke have stor Vanskelighed med at finde det, man søgte. Og havde man fundet en saadan Person, burde man holde paa hende som paa en Skat og dels paa enhver Maade paaskjønne hendes Tjeneste dels lade hende træde i et nærmere Forhold til Familien, end det øvrige Tyende. Endelig burde Barn og Pige, saavidt muligt, Nat og Dag være i Moderens Nærhed og under hendes Øjne; thi Grunden til mange Fejl, hvis Oprindelse synes os uforklarlig, er sikkert lagt i Ammestuen, og hvad her gjælder om Fejl ialmindelighed, det gjælder især om Løgnen.

Ved Udgangen af dette Tidsrum spreder efterhaanden den Taage sig, der i Livets Morgen indhyllede hele den synlige Mangfoldighed. Idet Barnet bliver sig selv bevidst ligeoverfor Livets forskjellige Gjenstande, bliver det uvilkaarlig disses uafhængige Tilværelse var. Ved at anskue danner det sig Billeder, som Sjelen ved Hjælp af Hukommelsen fastholder som Forestillinger, hvormed Fantasien driver sit vilkaarlige Spil. Senere sammenligner Tænkningen Forestillingerne saavel indbyrdes som med Gjenstandene og kommer saaledes til de første Begreber. Men saavel Endemaalet som det Maal, hvorimod Erkjendelsen paa ethvert Trin af sin Udviklingsgang stræber, er Sandheden. Dog maa man ikke sammenblande den ufor-sættelige Afvigelse fra Sandheden, der har sin Grund i en flygtig og ufuldstændig Anskuelse, en dunkel Forestilling eller et urigtigt Begreb, med Usandfærdighed, endnu langt mindre give den Navn af Løgn. Og selv naar Barnet i dette Tidsrum,

---

*) Vigtigheden af dette Valg endog med Hensyn til et speciellere Dannelsesformaal fremhæver blant andre Qvintilian, og de græske Filosofer lagde fortrinlig Vægt paa det samme Punkt.

drevet af indre eller ydre Tilskyndelser, begynder at gjøre sig skyldig i forsættlige Afvigelser fra Sandheden, bør man benævne disse med et saa mildt Navn som muligt^{*)}. Til et Barn, der vakler i sin Fortælling eller sine Svar, skal man altsaa ikke sige: „vær nu Sandheden tro“! endnu mindre: „lyv nu ikke“; — men heller: „husk Dig nu rigtig om“! eller: „sig nu ikke mere, end Du er vis paa“. Dog maa vi ikke vedblive med det mildere Navn, saasnart vi mærke, at disse Afvigelser blive hyppigere.

Og her som overalt er det derfor af den største Vigtighed, at vi nøje kjende vor Elev. Den sikreste Vej til denne Kundskab fører gennem en stadig Opmærksomhed paa al hans Gjøren og Laden, understøttet af de Domme og Bemærkninger, Opdrageren forsættlig eller lejlighedsvis kan hente fra Samtaler saavel med Elevens Foresatte som med hans Jevnaldrende. Denne Opmærksomhed, som ikke lader sig erstatte ved enkelte Genblik, maa ledsage den unge overalt, hvor den kan det, baade hvor han tror sig bemærket og hvor han tror sig ubemærket (dog uden at udarte til Spioneri); den maa ikke blot være stadi-, men skjønksom; thi ikke ethvert Træk eller enhver Handling har i denne Henseende samme Betydning, men ofte kan en enkelt ret karakteristisk Handling eller Ytring med ét bringe vor Kundskab et langt Skridt frem og kaste et Lys tilbage over tidligere ofte tilsyneladende ubetydelige Træk af det samme Menneske. Derfor maa det Blik, hvormed vi følge vor Elev, være upartisk og ublidet af enhver Fordom, og ihvorvel vi til enhver Tid bør begrunde vor Dom paa det sam-

---

^{*)} Endnu varsommere maa man bruge Navnet Affektation; thi foruden den ubetinget forkastelige, som jager efter et blot Skin, gives der hos Børn en uskyldig Affektation, som har sin Grund i en medfødt Drift til at tilegne sig noget, hvortil de af Naturen føle sig bestemte, ved Efterligning af Personer, der forekomme dem monsterværdige. Denne Bestræbelse kan ofte blive baade ubehagelig og latterlig, men, da den har en ros-værdig Grund, fortjener den ikke at spottes men at ledes. (Rosekr. p. 31.)

lede Indhold af de i en længere Tid gjorte lagttagelser og alt-
 saa ikke kan lade denne rukke eller kuldkaſte af en enkelt
 lagttagelse, der er i Strid med den Dom, vi efter modent Over-
 læg have dannet os om en Elevs Karakter, saa bliver dog selv
 en saadan lagttagelse af Betydning, hvis et lignende Træk en-
 gang senere skulde vise sig, og man maa derfor hverken blindt
 forkaste den eller regne den for intet. Vor Opmærksomhed
 maa ikke være utaalmodig, saa at den for at se, hvorledes den
 unge vil opføre sig i dette eller hint Tilfælde, uformærkt (idet-
 mindste tror Opdrageren det) selv fører ham snart i en snart
 i en anden Fristelse, istedenfor at lade alt gaa sin naturlige
 Gang og rolig se til, hvorledes den unge tager sig deri, selv
 om man paa den Maade sjeldnere faar Lejlighed til vigtigere
 lagttagelser; thi vor Opmærksomhed maa endelig være nøjsom
 og sætte Pris selv paa de ubetydeligste lagttagelser, hvortil der
 gives Lejlighed; desuden vilde den Omstændighed, at en op-
 mærksom Opdrager i længere Tid ikke havde Lejlighed til at
 gjøre nogen ny og mærkelig lagttagelse, i og for sig være
 en meget vigtig lagttagelse^{*)}.

Men Aarsagen, hvorfor en saadan Opmærksomhed og dens
 heldbringende Følger ikke ere almindeligere, ligger ikke blot
 i Sagens Vanskelighed, men ogsaa i mange Opdrageres Frygt
 for at skade Barnets Karakter ved at vise det Mistillid og deri,
 at de ikke gjøre sig Forskjellen mellem Opmærksomhed og
 Mistænksomhed tydelig. Og dog er denne Forskjel saa stor,
 at den afgiver et sikkert Kjendemerke paa den gode og slette
 Opdrager, idet denne viser Mistænksomhed uden Opmærksom-
 hed, hin Opmærksomhed uden Mistænksomhed.

Efter den saaledes erhvervede Kundskab til vor Eley maa
 vi til enhver Tid afmaale den Tillid, vi tør vise ham; thi denne
 maa ikke bortskjenkes og endnu mindre kunne erholdes ved
 Taarer eller gode Løfter; og selv den grundede Tillid til et
 Barns eller ungt Menneskes prøvede gode Villie og Selvbeher-

---

*) Smlgn. „Wie lernt ein Lehrer seine Schüler kennen“,
 von Fr. Vollmar, Tübingen 1803.

skelse vil aldrig bringe den erfarne Opdrager til at glemme den naturlige Mistillid til den fælles menneskelige Svaghed. Og skuffes vor Tillid, da maa vi alvorlig gaa i Rette med os selv og upartisk undersøge, om Skylden er vor eller Barnets; ikke sjelden vil vi da finde, at Barnet ikke saa meget har manglet god Villie, som Fristelsen har været for stor for dets Kræfter, og det netop paa Grund af vor Uerfarenhed eller Uagtsomhed eller Svaghed, som vi med Uret har givet det smukke Navn Tillid, ligesom svage Forældre ofte give deres uartigste Børn de kjælneste Navne.

Er det vist, at man bør vogte sig for at vise utidig Tillid, saa er det endnu vissere, at man bør undgaa enhver unødvendig Strenghed. At Undertrykkelse avler Løgn og List, viser Folkenes Historie og et Blik paa Individet bekræfter denne Erfaring. Den, der føler sig underkuet, tror sig løst fra den Forpligtelse at være ærlig og sanddru og sætter List mod Magt. Derfor ser man det samme Barn være samvittighedsfuld ærligt mod sine Kammerader, uden at gjøre sig nogen Samvittighed af at narre sin strenge Lærer, og det er ikke sjældent, at et Barn af den samme Grund er sanddru mod en af sine Forældre, men ikke mod den anden. Saaledes begrændset er altsaa Rousseaus Paastand sand. Men dog maa Mildhed og fornuftig Overbærelse være forbundet med Bestemthed i at kræve billige Fordringer punktlig opfyldte og i ikke at eftergive en fortjent Straf. Thi man fejler, hvis man tror, at ene Strenghed avler Løgn. Allfor stor Mildhed har netop den samme Følge, saasom endog den føjeligste Opdrager altid lader noget tilbage, som et forvænt Barn endnu kan attraa og som det, just fordi det ikke har lært at indskrænke sine Ønsker, søger at opnaa ved Løgn og List.

Men ogsaa under den mildeste Behandling kan det hændes, at et Barn af Fejghed eller ugrundet Frygtsomhed forledes til at afvige fra Sandheden. Medens vi derfor selv stræbe at forene Mildhed med Bestemthed, maa vi samtidigt gjøre vort for hos Barnet at fremkalde Kjækhed og Frygtløshed. Hertil kunne vi bidrage meget, naar vi stedse i Ord og Gjærning vise, at

ingen Fejl er saa utilgivelig som Løgn, at Sanddrthed og Ærlighed gaar over alt og er istand til at formilde endogsaa det Ansvar, større Fejl paadrage. Derimod er det neppe rigtigt at opstille Straffefrihed eller vel endogsaa fuldkommen Tilgivelse som Løn for enhver ærlig Tilstaaelse*); thi denne Fremfærd kan let sløve Barnets sædelige Følelse og uformærkt bringe det ind i en methodisk Kreds af letsindigt begaaede Overtrædelser og ligesaa letsindige Bekjendelser, der neppe engang have saa meget sædeligt Værd som Benægtelser, hvortil den unge forledes af inderlig Undseelse over et begaaet Fejltrin. Men Sagen har endnu en anden Side. Sanddrthed er nemlig ligesom al anden Dyd en Ytring af sædelig Kraft og Mod; men Lejligheden til at øve og udvikle denne Dyd undrages det Barn, for hvilket enhver Hindring for Sandhedskjerlighedens Sejr kunstigt er røddet af Vejen.

Smaa Børn ere af Naturen umistænksomme, „de tro alt, kun ikke, at nogen kunde sige dem en Usandhed“. Ogsaa under den senere Udvikling ere ofte de ærligste og oprigtigste Mennesker de mest godtroende og tillidsfulde. Denne ubetingede Tillid kan imidlertid ikke bevares, naar den unge gjør lidt mere Bekjendtskab med Verdens Gang; tidlig eller sildig maa han gjøre den smertelige Erfaring undertiden at se sin Tiltro til andres Ærlighed skuffet. Her er det da Opdragerens Opgave fuldstændiggjørende og berigtigende at lede den unges Erfaring, saa at han, medens han lærer ikke at være lettroende eller letsindig i at skjenke Tillid, samtidig selv bevarer sin Agtelse for Sandheden usvækket og ikke opgiver Troen paa Medmenneskers Ærlighed eller det Haab, at Sandhed og Ærlighed tilsidst vil sejre.

Bestræbelsen efter at begrænse et Barns ubetingede Tillid har maaske bidraget til Almindeligheden af den Vane at narre Børn, hvoraf man foreøvrigt især gjør Brug for at adsprede og underholde Smaabørn. Allerede før Barnet kan tale, drives

---

*) Saaledes som Locke, Campe og flere (se Revisionsw. Th. 9. p. 404).

denne Art Spøg. Den voxne lader f. Ex. som om han græd og fremviser med ét et smilende Ansigt, eller han paa Skrømt giver sig Mine af at ville forlade Barnet og lader sig først ved Barnets bedende Gebærder bevæge til atter at slaa sig til Ro. Bliver Barnet lidt større, drives denne Spøg paa andre Maader. Man beder Barnet indstændig om en eller anden Ting, hvorpaa det selv sætter særdeles Pris, og naar man endelig ved Bønner er kommet i Besiddelse deraf, giver man den tilbage med smigrende Ord og den Forsikring, at man kun vilde prøve det gode Hjerte. Og senere narrer man det April paa mange Maader og spotter hagefter dets Godtroenhed, og man indskrænker ikke denne Spøg til den ene Dag i Aaret. Følgen af alt dette bliver, at Barnet efterligner de ældres Spil, stræber at narre andre og selv lægger altfor megen Vind paa at være siffig og ikke lade sig narre. Denne hele Fremgangsmaade, hvadenten den har den ene eller den anden Grund eller slet ingen, burde udelukkes af enhver god Opdragelse*).

Det er den Barnets naturlige Aabenhed imod at skjule og fortie noget. Dette kan vistnok ofte sætte de ældre i Forlegenhed. Imidlertid bør man alene ved Opmærksomhed paa sin Tale og Adfærd i Barnets Nærværelse forebygge de Ubehageligheder, som deraf kunne flyde. At fordre af Barnet, at det skal fortie, hvad det har set eller hørt, er urigtigt, endnu urigtigere at straffe det, fordi det sætter os i Forlegenhed ved at forraade, hvad vi ønske at holde skjult; paa den Maade kan det nemlig ske, at et Barn den ene Time bliver straffet, fordi det lyver og den anden, fordi det siger Sandhed. Af samme Grund er det ikke rigtigt at indvie et Barn i en Hemmelighed, f. Ex. i en Overraskelse, som beredes en Ven eller Slægtning. Hvor uskyldigt dette end kan synes at være, saa lærer man dog paa denne Maade Barnet at forstille sig. Derfor er det raadeligst at lade et Barn aldeles blive udenfor saadanne Hem-

---

*) Dem, der maatte synes, at jeg i nogle af disse Fordringer gaar for vidt, vil jeg, for at de kunne se, hver langt videre andre ere gaaet, henwise til Revisionsw. Th. 2 p. 454—71.

meligheder eller dog at indskrænke Tavshedsprøven til en meget kort Tid.

Jean Paul opkaster (Lev. p. 267) det Spørgsmaal, hvorvidt man af Børnekomedier og Ordsprogslege har nogen Fare at befrygte for Barnets Sandhedssans. Jeg antager med ham, at man bør give Ordsprogslege og lignende Forestillinger, der ere Øjeblikkets Værk, Fortrin for indstuderede Børnekomedier. Men forøvrigt lader dette Spørgsmaal sig ikke besvare ialmindelighed. Foruden meget andet kommer det herved an paa, hvorledes saadanne Forestillinger ere udstyrede, men dog berør det allermest paa, hvorledes Barnet er. For ukunstlede Børn, der ikke ere vænnede til at tænke over, hvorledes enhver Ting klæder dem, kan det, især under visse Omstændigheder, være en ligesaa nyttig som fornøjelig Underholdning, men kunstlede og behaglystne Børn, der iforvejen have Hæng til Forstillelse, bør man ikke blot afholde fra den Slags Forlystelser, men endog saavidt muligt (og noget lader sig altid gjøre) fra de Lege, i hvilke de træde ud af sig selv og give en anden Persons Rolle.

Man maa være meget forsigtig med at tage Løfter af Børn.

Mod at tage Løfter af smaa Børn siger Rousseau (Emile I. II p. 184) træffende: „Børns Løfter ere i og for sig intetsigende, da de, naar de love, ikke vide, hvad de gjøre, saasom deres indskrænkede Syuskreds ikke rækker udover Øjeblikket. Neppe kan et Barn lyve, naar det lover noget; thi da det blot tænker paa at redde sig ud af sin Knibe, bliver ethvert Middel det ligegodt, naar det kun ikke har en øjeblikkelig Virkning; naar det lover noget for Fremtiden, lover det intet, thi dets endnu slumrende Indbildningskraft forstaar endnu ikke at udstrække sig til to forskjellige Tider. Kunde det slippe for Ris eller erholde et Kræmmerhus med Sukkergodt mod at love at styrte sig ud af Vinduet næste Dag, vilde det strax love det. Af den Grund tage Lovene heller intet Hensyn til Børns Løfter og naar Fædre og Lærere heri ere strengere og fordre disses Opfyldelse af dem, saa er det kun i saadanne Tilfælde, hvor de vilde fordre det samme af Barnet, om det ogsaa ikke havde

lovet det.“ Fuldkommen gjælder dette vel idethøjeste om Barnet indtil det syvende Aar. Men ogsaa efter dette Tidspunkt maa vi stedse erindre, at Opdragelsen har løst sin Opgave, naar den har virket sit til, at Barnet engang som Mand agter sit givne Ord helligt og ubrødeligt. At ville fordre dette allerede af Drengen eller den opvoxende Yngling er at fordre formeget. Langt fra altsaa selv at opfordre den unge til at gjøre et Løfte bør vi meget mere, saa ofte han vil love os noget, minde ham om, hvor let det er at love og hvor vanskeligt at holde, og istedenfor at modtage noget Løfte, for hvis Opfyldelse der ikke er overvejende Sandsynlighed, heller tilraade den unge at indslutte Løftet som et stille Forsæt i sit eget Bryst. Men de Løfter, hvis Opfyldelse er lettest, ere saadanne, hvis Opfyldelse bringer den unge en eller anden Fordel, Aflæggelsen derimod ingen. Slige Løfter tør man derfor snarest modtage, og mindst dem, ved hvilke det modsatte er Tilfælde. At lade et Barn love, hvad det ogsaa uden Løfte skal gjøre, er kun at udsætte det for at begaa to Forseelser istedenfor én.

Der er nogle Lærere (fordelmeste de, der heller høre sig selv end deres Disciple tale), der istedenfor at overbevise sig om, at Disciplene have forstaaet, hvad Læreren har søgt at tydeliggjøre dem, lade sig nøje med, før de gaa over til noget nyt, at spørge: „har I ikke nu alle forstaaet mig?“ Paa lignende Maade fejle de Opdragere, der ende en Formaning eller Irettesættelse med at tage et Løfte af Barnet, især hvis Løftet tiltlige er en stilltiende Betingelse for Fritagelse for Straf. En lignende Fare for Sandhedskjerligheden medfører den Skik istedenfor enhver Straf kun at forlange, at Barnet indser, det vil da sige indrømmer, at det har fejlet; thi de færreste modstaa den Fristelse, ved en Bekjendelse med Lærerne at befri sig, jeg vil ikke engang sige for Straf, men blot for Fortsættelse af Formaningerne.

Der har maaske en Gang været Grund til at frygte, at den unges Sandhedssans skulde svækkes, naar han tidlig fik Lejlighed og Lyst til at tilegne sig de Former, der ere vedtagne i Omgangslivet. Men hvad vor Tid angaaer, da er overdreven

Agtelse for Formen neppe dens svage Side, saa at man uden al Betænkelse kan give den unge Smag for at erhverve sig Anstand og en Omgangstone, der stræber at holde Middelvejen mellem en Frihed, der udspringer af en grundig Foragt for Formen, og en slavisk Afhængighed af Skik og Brug, der leder til ængstlig Opfyldelse endogsaa af Elikellens uvæsentligste Fordringer.

En farlig Fristelse til Hykleri og Løgn er tilstede, hvor den unge har Udsigt til at faa Skindyder paaskjønnede. Derfor bør det være en vigtig Gjenstand for Læreres og Opdrageres Stræben at vise en saa fuldkommen Retfærdighed, som det er muligt. Dette opnaar man lettest og sikrest, naar man i sine Bedømmelser holder sig til Resultatet og saa lidt, som muligt, indlader sig paa at vurdere Villie, Bestræbelse, Bevæggrunde og overhovedet de indre Tilstande*). Jeg véd, at mange ville finde denne Regel haard; men dels maa man erindre, at Livet, til hvilket vi forberede, følger denne Fremgangsmaade: det kræver Gjerning og nøjes ikke med den gode Villie, dels betænke, at vi idethele tilraade en mild Behandling og at det tilsyneladende haarde i Regelen saaledes falder bort. Maaske nogen ogsaa vil finde det haardt, at vi raade Opdrageren at være langt forsigtigere med at rose, end med at dadle. Men det er en Erfaring, at Barnet i sin egen Bevidsthed meget oftere finder en Modvægt mod uforskyldt Dadel end mod ufortjent Ros.

Curtmann (Leb. u. Sch. p. 80) finder, og det sikkert med Rette, en væsentlig Grund til Løgnens Almindelighed deri, at Børn altfor meget er overladt til Tyendet. Saameget mere upassende maa jeg finde den Straf at forvise et Barn for længere eller kortere Tid fra Forældrenes Øjne. Navntlig anser

---

*) Curtmann (Lehrbuch der allgem. Pädagogik p. 110): Es gibt eine Art der beständigen Besprechung der inneren Zustände der Kinder, eine Blosslegung ihrer sittlichen Geheimnisse, welche mehr als jedes andere Verfahren zur moralischen Abstumpfung oder Lüge führt. Und diese findet man am häufigsten in den Häusern berühmter Erzieher.

jeg det for utvivlsomt, hvad den sædvanlige Følge vilde blive, naar saaledes, som Trapp (Revisionsw. Th. 9 p. 404) foreslaar, Løgnen straffedes paa denne Maade.

Men endnu oftere bliver Børns Indvirkning paa hverandre en Ki'nde til Løgn, idet det naturlige Sammenhold mellem Børn, der undervises eller opdrages sammen, især paa Opdragelsesanstalter uddannes til et System af Bedrageri og Hemmeligholdelse, hvori hver nyankommen hurtig indvies og det ikke altid paa den blideste Maade. De ældre, der især nyde Beskyttelse af den mellem Elever og Lærere opførte Mur, straffe ofte ubarmhjertigt endog uforsættelige Forseelser mod den vedtagne Skik at hemmeligholde, og tilbageskræmme ved deres Spot den Lyst til fortrolig Meddelelse, hvormed de Børn, der nylig have forladt Forældrenes Hus, nærme sig deres ny Føresatte; ja selv Lærerne styrke ofte dette Frimureri saavel paa andre Maader som især ved den altfor vide Udstrækning, de have bidraget til at give Begrebet at sladdre*). Hvorledes dette Uvæsen, paa hvis Ophør den nu almindelige milde Behandling giver Opdrageren et gyldigt Krav, kan hæves, maatte gjøres til Gjenstand for en egen Afhandling.

Der har til alle Tider været dem, der frygtede, at man ved at fortælle Børn Fabler, Eventyr og Sagn skulde forvirre deres Forestillinger, afdrage dem fra den i dem nedlagte Stræben efter at gjøre sig fortrolig med det virkelige Livs Gjenstande og saaledes gjøre dem det vanskeligere at kjende og elske Sandheden. At Rousseau, der ikke vil meddele sin Elev andet, end hvad der er anskueligt og haandgribeligt, ubetinget forkaster

---

*) Børn klage enten over den Uret og Undertrykkelse, de selv have lidt, eller over den, der er tilføjet en anden, eller de klage over formentlig Uret, ofte drevne af Pirrelighed eller Henvlyst eller andre uædle Bevæggrunde. Men alt dette kalde Drengene som oftest uden Forskjel at sladdre og mange Lærere vilde helst henvise alle slige Klager til indbyrdes Afgjørelse. Herimod siger Niemeyer (Grundsätze der Erz. u. des Unterr. I Th. p. 244): So begünstigt man die Selbsthülfe, und nur vorsichtig darf der Erzieher zu verstehen geben, dass es Verstand und Gewandtheit anzeige, wenn Kinder Streitigkeiten selbst beylegen können, ohne gleich zum Richter zu laufen.

saadanne Digtninger, er let at forudse*) Men de fleste andre berømte Mænd**), der have skrevet om Opdragelse, indrømme Fantasiens Ligeberettigelse med de andre Aandsevner til Uddannelse og antage det derfor under visse Belingelser ikke blot for uskadeligt men endog for tilraadeligt at meddele Børn Fortællinger, der ere Indbildningskraftens Fostre. De vigtigste af disse Belingelser ere, at man ikke fortidlig fortæller Børn Eventyr og ikke fortæller dem for mange; thi ufordøjet Aandsføde ere ligesaa skadelig, som ufordøjet legemlig Føde, og et saadant poetisk Fraadseri danner Barnet til som Yngling at blive Romansluger. Man bør fortælle de samme Digtninger saa ofte, at Barnet kjender enhver Enkelthed deri og kan fortælle dem igjen, og man maa aldrig fortælle Eventyr saaledes, som Studenten fortæller den lille Ida om Blomsternes Dans***). Denne Underholdning maa kun udgjøre en liden Del af hvad man fortæller Børn for at more og belære dem, og man maa ikke lade sig vildlede af et forvænt Barns Smag; thi det er altid vor egen Skyld, naar Børn ikke med samme Fornøjelse høre paa Skildringer af Dyrenes Liv og Husholdning, Fortællinger om overstandne Farer og Møjsommeligheder, Træk af Forældrenes Ungdomshistorie og deslige. Med Hensyn til Valget, da fortjene Folkeeventyr Fortrin for fantastiske Fortællinger af nyere Digttere. Fortællinger af tusind og én Nat eller af vore gamle Sagn [naturligvis efter skjønnsomt Udvalg****)] ere derfor til dette Brug langt at foretrække for Andersens Eventyr.

Ved at fortælle Børn virkelige Begivenheder behøver man ikke at være streng i den Fordring, at det sande tillige skal være sandsynligt og man maa aldrig af Omhu for Sandhedens

*) Emile I. II p. 216 ff.

**) Navnlig bør enhver Opdrager læse P. Møllers Afl. om at fortælle Børn Eventyr (Efterl. Skr. 5 B. p. 14).

***) Andersens Eventyr p. 420.

****) Fra et saadant Udvalg vilde jeg ikke engang ubetinget udelukke Fortællinger om Gjenfærd f. Ex. den om Strande og hans Kvinde (Thieles Folkesagn 2 D. pag. 125).

gode Navn og Bygte foretage vilkaarlige Forandringer. Ved denne Fordring, der egentlig er en Fordring til Sandhedens Fatteligheid, er overhovedet at mærke, at den usandsynligste Sandhed bliver sandsynlig, naar den fastholdes med klippefast Tro, og at dette falder et Barn aldeles naturligt.

I Valget af Fortællinger for Børn bør vi ikke udelukke saadanne, i hvilke en Persons Handlemaade idethele billiges, skjønt han i en enkelt Henseende forser sig mod Sædelærens Love; thi saaledes maatte man give Afkald eller ved Forandringer vanskabe de bedste og lærerigste Fortællinger (hvorledes vilde det f. Ex. gaa med mange af det gamle Testamentes?). Under den ovenfor opstillede Forudsætning skal man ikke engang sky de Fortællinger, hvori den handlende gjør sig skyldig i Løgn og Bedrageri, og vi tage derfor ikke i Betænkning at fortælle Børn om den engelske Sergeant, der reddede sig for Dødsqualer ved at indbilde Indianerne, at han var usaarlig, ikke engang om Papirius Prætextatus*), der holdt sit Tavshedsløfte ved at indbilde sin Moder, at Senatet havde behandlet det Spørgsmaal, om det var tjenligst, at hver Mand herefter havde to Koner eller hver Kone to Mænd, ligesaa lidt som Christus har taget i Betænkning at fortælle os Lignelsen om den utro Husfoged (Luk. 16, 1—10). Jeg anser det ikke engang for nødvendigt eller rigtigt at underkaste saadanne Fortællinger en Analyse, men idethøjeste ved en henkastet Bemærkning at give et Vink til den rette Vurdering.

Dog fremfor alt maa vi under vor Bestræbelse for at opelske Sanddruhed aldrig glemme, at Dyd og Sandhed ere uadskillelige og at vi ikke ville være istand til at udrette noget synderligt i denne Henseende, naar vi ikke idethele stræbe at lede vor Elev til at elske sine Pligter. Vel træffer man undertiden ved Siden af fuldkommen Ligeegyldighed for Pligt og Forsettes ofte gjentagne Befalinger, Behjælpelser og Revselser en aldeles hensynsløs Sanddruhed, som dog ikke er at anse for stort mere, end en Temperamentlyd og som, da den ikke

---

*) A. Gellius Noct. Att. 1, 23.

hviler paa nogen sædelig Grundvold, snarere sætter Opdrageren i Forlegenhed end volder ham nogen egentlig Glæde.

Ved Opmærksomhed paa de ovenfor omtalte Punkter og ved Overholdelse af de Regler, vi gav, da vi udviklede, hvorledes man skal fremkalde Lydighed, vil en Opdrager fordømmeste være istand til at holde Løgnen ude. Det er imidlertid en Kjendsgjerning, at det ikke altid lykkes, hvadenten det nu har sin Grund i Mangler hos Opdrageren eller i de mangfoldige Indflydelser, som det ikke altid er muligt at tage med i Beregning. Vi skulle derfor til Slutning med et Par Ord berøre, hvad Opdrageren — i Forbindelse med forøget Opmærksomhed paa det ovenfor fremsatte — endnu har at gjøre, naar Løgnen ytrer sig.

Han maa med forøget Opmærksomhed vogte sig for at lade sig føre bag Lyset, og det saavel ved at indskrænke sin Tillid og Barnets Frihed, som ogsaa ved at indskrænke sine Befalinger og Forbud til saadanne, om hvis Efterlevelse han hver Gang er istand til at overbevise sig, og sine Spørgsmaal til saadanne Tilfælde, hvorved han senere er istand til at overtøde sig om Svarets Sandhed eller Usandhed. Han maa ikke sætte ubetinget Lid til nogen Meddelelsesform, thi en Løgn kan endog forekomme i en frivillig henkastet Ytring og i en uopfordret skjenket Fortrolighed.

Men paa den anden Side maa man ligesaalidt uden rolig Overvejelse og ubildet Undersøgelse antage noget for Løgn, fordi et Barn plejer at lyve. Ikke engang den gamle Regel af Cicero, at man i intet Tilfælde maa finde sig i, at en udgiver noget for Sandhed, som ikke alene ikke er sket men ikke engang kan være sket, vil her holde stik; thi et Barn, der ikke som vi kan indse, om noget er umuligt eller ikke, kan ofte endog paa Grund af en ringe Fejllagelse uforsættlig komme til at udgive noget umuligt for Sandhed.

Man bør forebygge Løgnen paa enhver Maade og især fjerne enhver Fristelse. Man maa enten slet ikke tage mod Undskyldninger eller veje dem meget nøje og overhovedet søge at gjøre Løgnen ufordelagtig og unyttig; man bør møde Over-

drivelser med Ironi og beskæmme den, der lyver af Forfængelighed, eller vise ham, hvor dette kan ske, at det tilløgne Skin staar tilbage for den Virkelighed, det skulde forskjønne. Den, der lader Munden løbe uden at vide Besked om det, hvorom han taler, kan man efter Omstændighederne oplyse om sin Vildfarelse eller paabyde ham Tavshed.

Er man kommen til Kundskab om, at et Barn har løjet, da skal man ligefrem sige det, idet man endog helst maa spare Barnet Tilstaaelsen, og ikke lade det komme for Dagen i et paa Skrømt austillet Forhør. Har man kun Formodning om, at et Barn har løjet, da maa man heller paa enhver anden Maade skaffe sig Vished herom, end ved Inkquisitionsspørgsmaal. Det er en slet Anvendelse af Skarpsindighed at bruge den for at bringe et Barn i Selvmodsigelse. Paa den Maade værner man ikke Børn til at tale Sandhed, men til at lyve fint.

Er det ved en enkelt Lejlighed uundgaaeligt at søge Oplysninger hos et upaalideligt Barn, da maa man give det god Tid til at svare og nøje give Agt paa dets hele Adfærd, men dog ikke behandle det som Delinkvent.

De ved Løgnen fremkaldte nødvendige Forholdsregler indeholde tillige den naturlige Straf for Løgneren, og andre Straffe vilde jeg derfor ikke tilraade uden paatrængende Nødvendighed, altsaa ikke heller Æresstraffe eller Prygl; thi i Æresstraffe kommer der let noget usandt, og den unge bringes ofte til at glemme Skammen over sin Forseelse af lutter Undseelse over Straffen, og Prygl er i de fleste Tilfælde en slet Straf^{*)}.

Det nytter sjelden at foreholde en Løgner Løgnens Hæslighed og Pligtstridighed; thi det er ikke ofte Tilfælde, at nogen lyver af Uvidenhed herom; tvertimod vilde de fleste Løgnere (som Epiktet siger) færdig kunne føre Beviset for, at man altid bør tale Sandhed.

Enhvert Omvendelsesforsøg bør her som altid knyttes til den bedste Side af den unges Karakter, dog maa man herved

---

^{*)} Prygl bør maaske alene anvendes, hvor den unge gjør aktiv eller passiv Modstand mod Opdragerens Avtoritet, altsaa alene som Straf for Trods og grundig Ligegyldighed.

vogle sig for ikke at overanstrenges en Dyd, saa at den slaar over i den Fejl, som er dens Yderlighed (saa at f. Ex. Ærekjerhed ved at overspændes bliver til Ærgjerrighed, Kjekhed til Trods). At ville bekæmpe én Fejl med en anden er altid urigtigt; det er Blases Kurmaade, der vil hjelpe Karlen, der i Drømme har slugt en Rotteunge, ved at give ham en dygtig Portion Rottekrud.

Den, der ikke har lært at tale Sandhed, er ikke moden til Friheden og et ungt Menneske, der endnu lyver, bør derfor forblive under Opdragerens Øjne, om det end skulde vare langt udover den sædvanlige Tid, ligesom de Børn, der ere legemlig svækkede, undertiden beholde Ammen langt ind i Drengcaarene. Men bliver Opdrageren af Omstændigheder, hvorover han ikke er Herre, nødsaget til at skilles fra sin Elev, før denne har lært at tale Sandhed, da kan han, idet han overgiver ham til Livets strengere Tugt, ene hente Haab af den Fortrøstning, at det er muligt for Gud, der viste sig umuligt for et Menneske.

EFTERRETNINGER

OM

AALBORG KATHEDRALSKOLE

SKOLEAARET 1849—50.

AF

SKOLENS REKTOR.

Lærerpersonalet

er i Skoleaaret 1849—50 paa Grund af Delingen af en Klasse bleven forøget med Cand. phil. Axel Georg Juell, der under 15de Okt. 1849 af Ministeriet blev konstitueret til Lærer i Naturhistorie i Forbindelse med andre Fag og kort efter tiltraadte sine Funktioner. Med de ældre Lærere er ingen Forandring foregaaet.

Undervisningen.

I Overensstemmelse med Skolens Plan er i dette Skoleaar 5te Klasse bleven reformeret efter den prov. Plan for de udvidede Skoler. Da ingen af de Disciple, som vare i 6te Klasse, oplyttedes i 7de, der saaledes har manglet i Aar, og derhos de Disciple, der oplyttedes fra 5te Klasse, ikke kunde deltage i en fælles Undervisning med hine, bifaldt Ministeriet, at 6te Klasse i Aar deltes i 2 Afdelinger, beregnede paa, at den ældste Afdeling A ved Skoleaarets Slutning bragtes saavidt, at dens Disciple kun vilde behøve at være 1 Aar i 7de Klasse, og den yngste Afdeling B saavidt, at dens Disciple kunde gaa over i en 2aarig 7de Klasse. Ved Udgangen af dette Skoleaar vil derfor ingen blive dimitteret til Universitetet, hvorimod det kan ventes, at nogle Disciple i September Maaned ville underkaste sig første Del af den fuldstændige Afgangsexamen, dog med Undtagelse af Naturhistorie, i hvilket Fag Undervisningen først til næste Aar vil strække sig til 6te Klasse.

Lærefagene have i Skoleaaret 1849—1850 været saaledes fordelte:

A. De faste Lærere:

Rektor Mag. Tregder: Latin og Græsk i 6te Kl. A, Græsk i 4de Kl., samt en Time ugentlig i 1ste Kl., i alt ugentlig	18	Timer.
Overlærer Colding: Dansk i 6te Kl. A og B og 5te Kl., Latin i 6te Kl. B, Græsk i 5te Kl.	18	—
Overlærer Mag. Povelsen: Græsk i 6te Kl. B, Latin i 5te, 4de og 3die Kl.	33	—
Adj. Jermin: Dansk i 4de, 3die og 1ste Kl., Tysk og Historie i 1ste Kl.	21	—
Adj. Behrend: Fransk i alle Klasser, Tysk i 6te A og B og 5te Kl., Geografi i 4de, Historie i 2den Kl.	28	—
Adj. Reumert: Religion i alle Klasser, Dansk og Tysk i 2den Kl., Regning i 2den og 1ste Kl.	30	—
desuden Gymnastik og Svømning	6	—
Adj. Krarup: Hebraisk i 6te Kl. A og B, Historie i 6te A og B, 5te, 4de og 3die Kl., Geografi i 6te A og B og 5te Kl.	23	—
Adj. Assens: Naturlære og Mathematik i alle Klasser.	25	—
Konst. Lærer Juel: Naturhistorie i alle Klasser, Tysk i 4de og 3die Kl., Geografi i 3die, 2den og 1ste Kl.	20	—

B. Timelærerne:

Kalligraf Lund: Tegning og Skrivning i alle Klasser	16	Timer.
Musiklærer Nathan: Sang i hele Skolen	4	—

Det hvert Fag tillagte Antal Timer ses af følgende Tabel:

Klasser.

Fag.	6 A	6 B	5	4	3	2	1	Sum.
Dansk	2	2	2	3	3	4	6	22
Tysk	2	2	2	2	2	4	6	20
Fransk	2	2	2	2	3	6		17
Latin	7	7	9	9	10			42
Græsk	5	5	5	5				20
Hebraisk	3	2						5
Religion	2	3	3	2	2	2	2	16
Historie	2	3	3	2	2	3	3	18
Geografi	2	2	2	2	2	2	2	14
Naturhistorie			2	2	2	2	2	10
Naturlære	3	2						5
Geometri	2	2	2	2				8
Arithmetik	2	2	2	2	4	3	3	18
Tegning					2	2	2	6
Skrivning				1	2	3	4	10
Sang	2	2	2	2	2	2	2	14
Gymnastik	2	2	2	2	2	2	2	14
Rektors Time							1	1
I alt	38	38	38	38	38	35	35	260

Til Gymnastik have Disciplene været inddelte i 3 Hold: 6te A og B og 5te Kl., 4de og 3die Kl., 2den og 1ste Kl.; i Sang ere de underviste efter deres Forkundskaber og Stemme uden Hensyn til Klasseinddelingen, og særskilte Timer anvendte til fælles Sang.

De gennemgaaede Pensa

have i Skoleaaret 1849—50 været følgende:

Latin.

6te Klasse A (Rektor). Livius, 2den Bog; Cic. Tusc., 3die Bog; Cic. de orat., 1ste Bog; Virgils Æneide, 6te Bog; Horats's Oder, 1ste og 2den Bog. Af Livius's 5te Bog er det

mele oversat ex tempore. Af Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie ere nogle Afsnit benyttede. Ugentlig 3 Stile og Versioner hjemme og 1 Stil paa Skolen.

6te Klasse B (Overl. Colding). Livius, 1ste Bog; Cic. de orat., 1ste Bog; Virgils Æneide, 6te Bog. Ugentlig 2 Stile, maanedlig 2 Versioner.

5te Klasse (Overl. Povelsen). Sallusts Catilina; Ciceros Taler mod Catilina; Terentii Phormio. Af Madvigs Sproglære Bøjninglæren, Orddannelselæren og Ordføjninglæren med Undtagelse af 3die Afsnit og 1ste Tillæg. Ugentlig 3 Stile.

4de Klasse (Overl. Povelsen). Cæsar de bello Gall. 4de og 5te Bog. Af Madvigs Sproglære er læst Bøjninglæren, Orddannelselæren og de 2 første Afsnit af Ordføjninglæren. Ugentlig 3 Stile.

3die Klasse (Overl. Povelsen). De to første Afsnit af Lefoliis Læsebog. Af Madvigs Bøjninglære er det vigtigste læst, af Ordføjninglæren de vigtigste Regler mundtlig meddelte. I det første Halvaar alene mundtlig Stiløvelse, i det sidste er jævnlig en Stil skreven paa Skolen.

Græsk.

6te Klasse A (Rektor). Xenoph. Mem. Socr., 1ste og 4de Bog; Platons Menon; Hom. II., 6te og 12te Bog; Tregders Anthol. p. 1—5 og 31—77. Af Madvigs Ordføjninglære er det vigtigste gjenneगाaet. Bojesens Antiquiteter og Tregders Litteraturhistorie ere benyttede til Henvisninger.

6te Klasse B (Overl. Povelsen). Herodot, 9de Bog; Xenoph. Mem. Socr., 1ste Bog; Hom. Iliad. 6te, 7de, 8de og 9de Bog. Tregders Formlære er flere Gange gjenneगाaet og af Madvigs Ordføjninglære det vigtigste.

5te Klasse (Overl. Colding). Xenoph. Anab., 5te og 6te Bog; Hom. Iliad., 1ste Bog. Tregders Formlære er gjenneगाaet.

4de Klasse (Rektor). Lunds Læsebog til S. 27. Af Tregders Formlære Bøjninglæren med Forbigaaelse af det mindre vigtige og de fleste Anmærkninger.

Hebraisk. (Adj. Krarup.)

6te Klasse A. De befalede Kapitler af Genesis med Undt. af de 2 første. Whittes Sproglære.

6te Klasse B. Genesis, 1—10 Kap. Af Whittes Sproglære det vigtigste.

Dansk.

6te Klasse A (Overl. Colding). Oehlenschlägers Hakon Jarl, Palmatoke, Stærkodder og Aladdin samt flere poetiske og prosaiske Stykker ere gjennemgaaede. Maanedlig 2 Stile, sædvanlig efter givne Dispositioner.

6te Klasse B (Overl. Colding). Oehlenschlägers Hakon Jarl og Olaf den hellige samt flere poetiske og prosaiske Stykker ere gjennemgaaede. Maanedlig 2 Stile efter givne Dispositioner eller mundtlig Vejledning.

5te Klasse (Overl. Colding). Oehlenschlägers Hakon Jarl, Palmatoke og Foersoms Oversættelse af Shakespeares Julius Cæsar samt flere poetiske Stykker ere gjennemgaaede. Ugentlig en Stil, hvortil Planen er givet.

4de Klasse (Adj. Jermin). Ugentlig en Stil, enten efter en mundtlig meddelt Fortælling eller Bearbejdelse af et forud gjennemgaaet Stof. Nogle Digte ere lærte udenad efter Holsts poetiske Læsebog.

3die Klasse (Adj. Jermin). Ugentlig en Stil, for det meste Gjengivelse af et oplæst Stykke af beskrivende eller fortællende Indhold. Indenadslæsning og Analyse af Stykker i Hjorts Børneven. Af og til er et Digt af Holsts Læsebog lært udenad.

2den Klasse (Adj. Reumert). Indenadslæsning og Analyse af Stykker i Hjorts Børneven. Bojesens Sproglære til Ordstillingen. Af Barfods fædrelandshistoriske Digte er en Del lært udenad. Ugentlig en Stil, enten Diktat eller Gjengivelse af et forelæst historisk Stykke. Munchs nordiske Mythologi er af og til benyttet.

1ste Klasse (Adj. Jermin). Indenadslæsning og Analyse af Stykker af Hjorts Børneven med stadig Henvisning til Bojesens Sproglære. 1 til 2 Gange om Ugen Retskrivningsøvelser. Ugentlig ere nogle Vers af Barfods Læsebog lærte udenad.

Tysk.

6te Klasse A (Adj. Behrend). Schillers Wallenstein fra 2den Akt af Die Piccolomini til 5te Akt af Wallensteins Tod. Hjorts Grammatik er gennemgaaet. Ugentlig en Stil paa Skolen.

6te Klasse B (Adj. Behrend). Hjorts Læsebog S. 412—469. Schillers Maria Stuart, de 2 første Akter. Af Hjorts Grammatik Bøjningslæren og Ordføjningslæren. Ugentlig en Stil paa Skolen.

5te Klasse (Adj. Behrend). Hjorts Læsebog S. 21—113. Af Hjorts Gramm. Formlæren og Afsnittet om Adjektivers og Verbers Styrelse. Ugentlig 1 Stil hjemme og 1 paa Skolen.

4de Klasse (Adj. Jucl). Riises større Læsebog S. 276—404. Det vigtigste af Formlæren efter Rung. Ugentlig en skriftlig eller mundtlig Stil.

3die Klasse (Adj. Jucl). Riises større Læsebog S. 276—404. Det vigtigste af Formlæren efter Rung. Ugentlig en skriftlig eller mundtlig Stil.

2den Klasse (Adj. Reumert). Riises større Læsebog S. 209—390. Rungs Formlære er flere Gange gennemgaaet. Jürs og Rungs Materialier S. 110—118. Ugentlig en Stil, der i Reglen er skreven paa Skolen.

1ste Klasse (Adj. Jermin). Riises mindre Læsebog fra S. 22 til Slutningen. Det vigtigste af Rungs Formlære er læst og mundtlig indøvet. Retskrivningsøvelser efter Forberedelse et Par Gange om Ugen.

Fransk. (Adj. Behrend.)

6te Klasse A. Borrings Études littéraires S. 62—105, 341—353, 377—383 og 416—440. Af Abrahams's Sproglære Bøjningslæren og af Ordføjningslæren § 220 og 337—413. Af Borrings Stileøvelser fra S. 17—125.

6te Klasse B. Borrings Études littéraires S. 62—105 og 118—167. Af Abrahams's Sproglære Bøjningslæren og af Ordføjningslæren § 337—413. Af Borrings Stileøvelser S. 17—115.

5te Klasse. Borrings Études littéraires S. 105—148, 227—252, 335—341 og 359—374. Af Abrahams's Sproglære Bøjnings-

læren. Af Borrings Stileøvelser de med ulige Tal betegnede Stykker fra S. 13—41.

4de Klasse. Borrings Læsebog for Mellemklasser S. 90—132 og 188—211. Af Abrahams's Sproglære Bøjningsslæren med Forbigaaelse af en Del af Læren om Kjønnet. Borrings Stileøvelser S. 1—12.

3die Klasse. Borrings Læsebog for Mellemklasser S. 1—52. Af Abrahams's Sproglære Bøjningsslæren med Forbigaaelse af det meste af Læren om Kjønnet. Ingerslevs Materialier fra XIX til Enden.

2den Klasse. Borrings Manuel S. 23—55 og 81—100. Af Abrahams's Sproglære det vigtigste af Bøjningsslæren. Af Ingerslevs Materialier VII—XIX og XXIV, 5—6.

Religion. (Adj. Reumert.)

6te Klasse A. Fogtmanns Lærebog og Herslebs Bibelhistorie samt Matthæi Evang. paa Græsk. Af og til ere Afsnit af Mørch-Hansens Kirkehistorie forelæste.

6te Klasse B. Fogtmanns Lærebog og Herslebs Bibelhistorie samt Joh. Evang. og Brevet til Efeserne paa Græsk. Af Mørch-Hansens Kirkehistorie er af og til et og andet Afsnit forelæst.

5te Klasse. Fogtmanns Lærebog til § 122. Af Herslebs Bibelh. have de ældre i Klassen læst det ny, de yngre det gamle Testament.

4de Klasse. Balles Lærebog med Undt. af Slutningen af 6te Kap. og Læren om Nadverens Sakrament. Herslebs Bibelhistorie til 3die Afdeling. 8 Psalmer ere lærte udenad. Lukas's Evangelium er benyttet til Bibellæsning.

3die Klasse. Balles Lærebog fra 5te Kap. med Undt. af Slutningen af 6te Kap. og Læren om Nadverens Sakrament. Af Herslebs Bibelh. det gamle Test. fra 4de Periode. Nogle Psalmer ere lærte udenad. Matth. Ev. benyttet til Bibellæsning.

2den Klasse. Balles Lærebog de 4 første Kapitler. Af Herslebs større Bibelhistorie det gamle Test. til 6te Periode. 8 Psalmer lærte udenad.

Iste Klasse. Herslebs lille Bibelhistorie. En Del af Hagens Psalmer og Rim er lært udenad.

Geografi.

6te Klasse A (Adj. Krarup). Ingerslevs større Geografi er gennemgaaet.

6te Klasse B (Adj. Krarup). Ingerslevs større Geografi.

5te Klasse (Adj. Krarup). Efter Ingerslevs større Geografi Evropa med Undtagelse af Danmark, England og Frankrig; Amerika og Avstralien.

4de Klasse (Adj. Behrend). Efter Ingerslevs større Geografi Frankrig, England, Asien og Afrika.

3die Klasse (Adj. Juel). Efter Ingerslevs større Geografi Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Preussen, Amerika og Avstralien.

2den Klasse (Adj. Juel). Efter Millings mindre Geografi Evropa.

Iste Klasse (Adj. Juel). Efter Ingerslevs mindre Geografi Evropa.

Historie.

6te Klasse A (Adj. Krarup). Efter Estrup og Kofod Middelalderen og den nyere Tid.

6te Klasse B (Adj. Krarup). Efter Kofod Frankrig, England, Tyskland, Schweiz, Nederlandene, Italien, Spanien og Portugal; efter Langberg de makedoniske Riger og den romerske Republik.

5te Klasse (Adj. Krarup). Efter Allen Danmarks Historie; efter Kofod Norges, Sverrigs, Rusland, Preussens, Polens, Ungarns, Tyrkernes, det græske Kejserdømmes og Arabernes Historie; efter Langberg den gamle Historie til Makedonien.

4de Klasse (Adj. Krarup). Efter Kofod Frankrig til 1789 og England til Striden imellem den røde og den hvide Rose; efter Allen Danmarks Historie fra Grevens Fejde.

3die Klasse (Adj. Krarup). Efter Allen Danmarks Historie

til 1448; Bohrs Lærebog i den gamle Historie til Alexander den store.

2den Klasse (Adj. Behrend). Ingerslevs fragm. Historie fra Folkevandringen; Bohrs Lærebog i den gamle Historie til Sokrates.

1ste Klasse (Adj. Jermin). Ingerslevs fragm. Historie til Reformationen.

Naturhistorie. (Adj. Juel.)

5te Klasse. Efter Bramsens og Drejers Lærebog: Indledning, Mennesket, Pattedyr, Fugle og den almindelige Del af Botanikken.

4de Klasse. Efter Bramsens og Drejers Lærebog: Indledning, Mennesket, Fuglene. Desuden repeteret Pattedyr, Krybdyr og Fiske.

3die Klasse. Efter Bramsens og Drejers Lærebog: Indledning, Mennesket, Pattedyr, Fugle og Krybdyr.

2den Klasse. Med Afbenyttelse af Strøms Læsebog: Fugle og Krybdyr. Desuden repeteret Pattedyr.

1ste Klasse. Efter Strøms Læsebog: Pattedyr og Fugle.

Mathematik og Regning.

6te Klasse A (Adj. Assens). Stereometrien efter Berg og Ramus, Plantrigonometrien efter Berg. Steens rene Mathematik til S. 188. Et Par Gange om Maaneden en skriftlig Opgave.

6te Klasse B (Adj. Assens). Bergs Geometri er hel gennemgaaet. Bergs Arithmetik til Læren om Ligninger af anden Grad incl. 1—2 Gange om Maaneden en skriftlig Opgave.

5te Klasse (Adj. Assens). Bergs Geometri til 2det Kap. Bergs Arithmetik indtil Ligninger af anden Grad.

4de Klasse (Adj. Assens). Bergs Ledetraad i Geometrien er gennemgaaet. Af Bergs Arithmetik Bogstavregning, Brøk, Decimalbrøk, Proportioner og praktisk Uddragning af Kvadrat- og Kubikrod samt Ligninger af 1ste Grad.

3die Klasse (Adj. Assens). Steens Begyndelsesgrunde i den rene Mathematik til § 51. Steens Exempelsamling Nr. 1—191.

2den Klasse (Adj. Reumert). Regula de tri i hele Tal, de 4 Regningsarter i Brøk, Parttagning, Regula de tri i Brøk, alt med Benyttelse af Ursins Regnebog og Freundendals Regneapparat.

1ste Klasse (Adj. Reumert). De 4 Regningsarter i benævnte Tal, Regula de tri i hele Tal, Brøkers Addition, Subtraktion og Multiplikation. Freundendals Regneapparat er stadig benyttet.

Naturlære. (Adj. Assens.)

6te Klasse A. Efter Silfverbergs kemiske Fysik: Læren om Varme, Magnetisme, Elektricitet og Galvanisme; dog med mange Forandringer og Tilføjninger efter Lærerens mundtlige Foredrag.

6te Klasse B. Ørsteds Naturlære, den mekaniske Del: fra anden Indledning til Tyngden; dog med Forbigaaelse af saadanne Sætninger, som støtte sig paa et videre fremrykket matematisk Standpunkt.

Disciplene.

Ved sidste Programs Udgivelse var Discipeltallet 85. Af disse underkastede 6 sig i September 1849 den ufuldstændige Afgangsexamen, ved hvilken Prof. Dr. Lange fungerede som Undervisningsinspektør. Examens Udfald ses af omstaaende Tabel, paa hvilken * foran Karakteren i Hebraisk betegner, at et Pensum Græsk har været opgivet istæden for Hebraisk.

Navne.	Latin		Udarb. i Modersm.	Græsk.	Hebraisk.	Religion.	Geografi.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Tysk.	Fransk.	Hoved-Karakter.
	skriftlig.	mundtlig.											
1. Vahl, Johan.	g.	mg.	g.	mg.	*mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	g.	mg.	mg.	Første Kar.
2. Buhl, Hans Theodor.	g.	mg.	g.	mg.	*mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	g.	mg.	mg.	Første Kar.
3. Hilligsøe, Otto Anders.	g.	g.	g.	mg.	g.	g.	g.	g.	mg.	tg.	mg.	g.	Anden Kar.
4. Wittrog, Johan Ludvig.	g.	g.	g.	g.	*g.	g.	mg.	g.	g.	g.	g.	g.	Anden Kar.
5. Branth, Jak.Sev.Deichmann	mg.	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.	md.	g.	mg.	mg.	Anden Kar.
6. Bøggild, Frans Lorens.	g.	g.	g.	g.	g.	mg.	ug.	mg.	md.	tg.	mg.	g.	Anden Kar.

Af de øvrige udgik 4, hvorimod der ved det ny Skoleaars Begyndelse optoges 15, saa at Discipeltallet den 1ste Sept. var 90 (Dimittenderne fraregnede). Senere ere i Aarets Løb 3 udgaede til anden Bestemmelse og 2 ny optagne, saa at det hele Antal nu i Juni Maaned er 89. Paa nedenstaaende Liste ere de ordnede i Klasserne efter den Gjennemsnitsplads, som tilkommer dem i Følge de Pladser, de i de forløbne Maaneder af Skoleaaret

have opnaaet. Faderens Navn er tilføjet i Parenthes, og han er bosat i eller ved Aalborg, naar det modsatte ikke udtrykkelig er angivet. En Stjerne betegner de nyoptagne.

6te-Klasse A.

1. Tøger Haugaard Møller (Prokurator M.).
2. Ernst Henrik Karl Hvass (Justitsraad, Herredsføged H. til Bælum-Nørgaard).
3. Peder Jakob Homann Müller (Pastor M. i Øster-Brønderslev i Vendsyssel).
4. Niels Julius Strandgaard (Toldinspektør S. i Æbeltoft).
5. Knud Schott Deichmann (Pastor D. i Evedrup ved Hobro).
6. Emil Levin Jacoby (Kbmd. J.).

6te Klasse B.

1. Petrus Janus Kruse Schaumburg (afd. Kapl. v. S.).
2. Anders Lassen Lundbye (afd. Propr. L. til Nørre-Ravnstrup i Vendsyssel).
3. Johan Frederik Kristoffer Winde (Propr. W. til Burholt i Vendsyssel). Ikke-studerende.
4. Jørgen Peter Jørgensen (afd. Møller J.).
5. Paul Kristian Nielsen (Kbmd. og Konsul N. i Hjørring).
6. Jørgen Hansen Kruuse (Kapitainlieutn. K.).
7. Peder Thomsen (afd. Gaardmd. Thomas Jespersen i Thy).

5te Klasse.

1. Filip Edvard Kirstein (Kammerraad, Inspektør K. paa Lindenborg).
2. Jens Kjellerup Strøyerberg (afd. Kancelliraad, Apotheker S.).
3. Kaspar Sofus Hassing (Kbmd. A. H.).
4. Edvard Ferdinand Garben (afd. Rebslagerm. G.).

5. Knud Henneberg Bluhme (Kapitain af Søetaten og Indrulleringsofficier, Ridder B.).
6. Anton Sofus Kaarsberg (Kbmd. K.).
7. Michael Lange Hvass (Broder til *N° 2* i 6te Kl. A.).
8. Peder Kristian Bisgaard (Gaardmd. B. i Skålborg).
9. Ulrik Kristian Wibroe (Farver W.).
10. Niels Bassenen Jespersen (Kbmd. J. i Nibe).
11. Peter Karl Rasbech (Pastor R. i Serritslev i Vendsyssel).
12. *Jens Høyer Leth (Pastor L. i Visby paa Mors).
13. Niels Juel (Justitsraad og Amtsforvalter, Ridder J. i Hjørring).

Ade Klasse.

1. Jens Broder Theodor Schjørring (Kbmd. og Farver S. i Skive).
2. Claudius Lavritsen Svanholm (afd. Propr. S. til Gl. Viffertsholm).
3. Anders Müller Hasselbalch (Propr. H. til Wilsbechsminde i Øster-Hanherred).
4. Karl Frederik Spærek (Krigsraad, Herredsfoged S. i Hjørring).
5. Niels Andreas Svanholm (Propr. S. til Ny-Viffertsholm).
6. Peter Andreas Lorentzen (Møller L. til Vraamølle i Vendsyssel).
7. Jens Colding (Kbmd. C.).
8. Karl Johan Møller (Propr. M. til Kornumgaard i Vendsyssel).
9. Sofus Frederik Erik Otto Skeel (afd. Kammerherre, Kapt. S. til Birkelse i Vendsyssel).
10. Jens Christian Westerby (afd. Prokur. W. i Hjørring).
11. *Ivar Qvistgaard Leth (Broder til *N° 12* i 5te Kl.).
12. Karl Vilhelm Theodor Emil Müller (Broder til *N° 3* i 6te Kl. A.).

13. Harald Bendix Cohn (Kbmd. C.).
14. Johannes Lund Mørch (Kancellir., Borgemester M.).

3die Klasse.

1. Hermann Nikolaj Johannes Löchte (Pastor L. i Ingstrup i Vendsyssel).
2. Anders Müller Boje Kristian Hjort (Godsforvalter H. paa Birkelse i Vendsyssel).
3. Emil Faye Bülow (Overkrigskommissær, Toldinspektør B. i Thisted).
4. Anton Julius Vilhelm Milling (afd. Krigsassessor M. til Frederikshøj).
5. Rasmus Frederik Kristian Nellemann (Kancellir., By- og Herredsfoged N. i Thisted).
6. Adolf Speyer (Stiftsfysikus, Lic. med. S.).
7. Hans Lavrits Svanholm Siiger (Kbmd. S.).
8. Johannes Baagøe Strøyberg (Broder til $\mathcal{N}^{\circ}$ 2 i 5te Kl.).
9. Elias Frederik Kristian Qvortrup (Pastor Q. i Sønderup).
10. Jens Peter Karmark Obel (Pastor O. i Hillerslev i Thy).
11. Johan Speyer (Broder til $\mathcal{N}^{\circ}$ 6).
12. Henrik Karl Rheders Ravnborg (Forpagter R. paa Vildmosegaard).
13. Niels Kaj Erasmus Strøyberg (Broder til $\mathcal{N}^{\circ}$ 2 i 5te Kl. og $\mathcal{N}^{\circ}$ 8 i 3die Kl.).
14. Lavrits Gustav Emil Jørgen Rasbech (Broder til $\mathcal{N}^{\circ}$ 11 i 5te Kl.)
15. Jørgen Kristian Hansen (Prokur. H. i Frederikshavn).
16. Johannes Kristian Thomsen (Pastor T. i Nibe).
17. Niels Hancke (Propr. H. til Rottrup i Vendsyssel).
18. Karl Marinus Brinck (Krigsassessor, Havneinspekt. B.).

2den Klasse.

1. Osvald Vilhelm Bøggild (Cand. pharm. B.).

2. Jørgen Erik Frederik Mørup (Godsforvalter M. paa Hjeremislevgaard i Vendsyssel).
3. Johan Gottlieb Brinkmann (Kbmd. B. i Thisted).
4. Søren Adelf Kristoffer Wilsbech Kabell (afd. Propr. K. til Hæstrupgaard i Vendsyssel).
5. *Jakob Lund Hesbech (afd. Amtsfuldmægtig H.).
6. Henry Metellus Wibroe (Broder til *N° 9* i 5te Kl.).
7. *Andreas Kristian Lassen (Pastor L. i Aars).
8. Kristian Leonhard Rübner Wissing (Kbmd. W.).
9. Karl Vilhelm Ferdinand Arenstorff (afd. Kammerjunker A.).
10. Knud Pagh (Kbmd. P.).
11. Nikolaus Thomsen Garben (Broder til *N° 4* i 5te Kl.).
12. Johan Kristoffer Wilbrecht Kjersing (Apotheker K.).
13. *Jens Nikolaj Halkjer (Høker H.).
14. Hans Karsten Theodor Green (Kbmd. G.).
15. Frans Jakob Ingstrup (Møller I.).
16. Margareta Marinus Frederik Herskind (Tobaksfabrikør H.)

1ste Klasse.

1. *Hans Fischer Møller (afd. Skipper M.).
2. *Johan Volquart Karsten Formann (afd. Propr. F. til Dronninglund i Vendsyssel).
3. *Niels Frederik Hillerup Færch (Kapt., Ridder v. F.).
4. Jakob Nikolaj Kristian Lassen (Propr. L. til Rønnowsholm i Vendsyssel).
5. Peder Bønnelycke Segelcke (Propr. S. til Kjærsgaard i Vendsyssel).
6. *Andreas Valdemar Herskind (Broder til *N° 16* i 2den Kl.).
7. Johan Peter Hemme (Møller H.).
8. *Josef Nielsen (Pastor N. i Tolstrup i Vendsyssel).
9. *Anton Kristian Ferdinand Hald (Stiftsprovst, Dr. theol. H.).

10. *Lavrits Lavritsen Svanholm (Broder til *N° 2* i 4de Kl.)
11. *Elias Raffel (Kbmd. R.).
12. *Jens Martin Svanholm (Broder til *N° 5* i 4de Kl.).
13. *Nikolaj Frederik Severin Grundtvig Grønvold (Krigsassessor og Toldkontrollør G. i Hals).
14. *Thomas Hjaltelin Satterup (afd. Kapt. v. S.).
15. *Avgust Henrik Green (Broder til *N° 14* i 2den Kl.).

Stipendier.

Under 18de Oktbr. 1849 har Hs. Maj. Kongen fastsat, at for Eftertiden ved Fripladsers Besættelse i samtlige lærde Skoler bliver at tage Hensyn til det ved hvert Skoleaars Begyndelse i de enkelte Skoler værende Discipeltal, saaledes at i det højeste en Trediedel af dette Antal kan tilstaa fri Undervisning. Dog kan der efter specielt Forslag fra Rektor istæden for nogle af Fripladserne indtræde et forholdsvis større Antal af Pladser med den samme Nedsættelse i Betaling, som tidligere har været forundt efter kongelig Resolution af 29de November 1816.

De Beneficier, hvortil Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udnævner efter Rektors Indstilling, bleve for Skoleaaret 1849—50 tillagte følgende Disciple:

1. Mellemsste Stipendium (35 *⊥*): P. J. H. Müller, K. S. Deichmann, A. L. Lundbye, P. J. K. Schaumburg, J. H. Kruse, og J. P. Jørgensen.

2. Laveste Stipendium (20 *⊥*): P. K. Nielsen, K. S. Hassing, A. S. Kaarsberg, P. K. Bisgaard, K. F. Spærck, J. B. T. Schjørring, A. J. V. Milling.

3. Fri Undervisning: N. J. Strandgaard, P. Thomsen, E. F. Garben, K. H. Bluhme, K. V. T. E. Müller, H. J. N. Løchte, L. G. J. E. Rasbech, J. K. Hansen, O. V. Bøggild, N. T. Garben og en i Løbet af Skoleaaret udmeldt Discipel.

4. Undervisning for nedsat Betaling: J. B. Jespersen.

Emmanuel Taubers Jubellegat (20 R), hvortil Rektor udnævner, nyde A. L. Lundbye og J. H. Kruuse.

Det Thuresonske Legat for Sønner af uformuende Borgere i Aalborg (henved 12 R), hvortil Rektor udnævner i Forening med Byens Magistrat, har været tillagt J. P. Jørgensen, E. F. Garben, K. S. Hassing, A. S. Kaarsberg, J. Colding og den i 1849 dimitterede Student O. A. Hilligsøe.

Det Moltkeske Legat for Embedsmænds Børn, som gaa i Skole (40 R), hvortil Hs. Excell. Premierminister Grev Moltke udnævner, nydes af P. J. H. Müller og P. J. K. Schaumburg.

Efter Hovedexamen i Juli 1849 tilkjendtes de Kyndeske Præmier for de to bedste latinske Stile i hver af de tre øverste Klasser (4 R) J. S. D. Branth og J. Vahl af 6te Kl., J. H. Kruuse og J. P. K. Schaumburg af 5te Kl., A. S. Kaarsberg og P. K. Bisgaard af 4de Kl. Af Flidsbelønningerne for Dimittender blev efter afholdt Afgangsexamen i September den Reitzerske (5 R 19 S) tilkjendt J. Vahl, den Thestrupske (2 R 64 S) H. T. Buhl.

Udtog af Skolens Regnskab

for Aaret 1849 og Januar Kvartal 1850, der i Anledning af, at Regnskabsaaret for Fremtiden regnes fra 1ste April — 31te Mars næste Aar, denne Gang ere slaede sammen.

A. Skolen.

1. Indtægt.

1. Restance for 1848	35 R 78 S	β
2. Kassebeholdning	303 — 35 $\frac{1}{2}$	-
3. Renter af Kapitaler	59 — 78	-
4. Landgilde og Tiender	2962 — 92	-
5. Jordskyldspenge af Aalborg By	50 — „	-
6. Degnepensioner	343 — 17 $\frac{1}{2}$	-
7. Af Kirker og Præstekald	414 — 21 $\frac{1}{2}$	-
8. Kostpenge af Aalborg Hospital	414 — 8	-
	2 ^o	

9. Skolekoutingenter	2791	⊘ 16	β
10. Forskjellige Indtægter	175	— 10	.
11. Tilbagebetalt Laan til Stipendiefonden	400	— „	-
12. Købesum for den gamle Skolegaard	3000	— „	-
13. Tilskud fra den almindelige Skolefond	1554	— 40	-
		12,524	⊘ 12½ β

2. Udgift.

1. Gager og Huslejegotgjørelse	8748	⊘ 49	β
2. For Timeundervisning	845	— 48	-
3. Pensioner	287	— 48	-
4. Bibliothek og videnskabelige Apparater	711	— 23	-
5. Bygningernes Vedligeholdelse	163	— 94	-
6. Inventariets Vedligeholdelse	123	— 38	-
7. Brændsel	249	— 80	-
8. Belysning	110	— 24	-
9. Skatter og Afgifter	1401	— 40	-
10. Regnskabsførelsen	187	— 21	-
11. Forskjellige løbende og tilfældige Udgifter	378	— 17	-
nemlig:			
a) Skoleopvarntning	100	⊘ „	β
b) Rengjøring	72	— 64	-
c) Porto, Protokoller, Skrivmaterialier og Afskrivning	95	— 54	-
d) Program og Skolehøj- tideligheder	66	— 2	-
e) Avertissementer og Retsgebyr	44	— 3	-
12. Extraordinære Udgifter	78	— 35½	-
13. Laan til en af Lærerne	300	— „	-
14. Restancer	3	— 71	-
		13,589	⊘ 12½ β

Altsaa Underbalance: 1065 ⊘

B. Bibliothek og Samlinger.

1. Indtægt.

1. Beholdning	11	⊘	88	β
2. Renter af en Kapital	2	—	15	-
3. Det Teilmannske Legat	17	—	48	-
4. Tilskud af Skolens Kasse	711	—	23	-
			<hr/>	
			742	⊘ 78 β

2. Udgift.

1. Indkjøb af Bøger	263	⊘	73	β
2. Indbinding	22	—	74	-
3. Inventarium til Samlingerne	411	—	23	-
4. Regnskabsførelsen	„	—	20	-
5. Kassebeholdning	24	—	80	β
			<hr/>	
			742	⊘ 74 β

C. Stipendiefonden.

1. Indtægt.

1. Kassebeholdning	238	⊘	66	β
2. Oplagspenge i Sparekassen	883	—	76	-
3. Renter af Kapitaler	630	—	2	-
4. Renter af Oplagspengene	28	—	59	-
			<hr/>	
			1781	⊘ 11 β

2. Udgift.

1. Udbetalte Stipendier og Præmier	546	⊘	83	β
2. Det Thuresonske Legat	61	—	55½	-
3. Indestaaende i Sparekassen	406	—	50	-
4. Regnskabsførelsen	13	—	21	-
5. Tilbagebetalt Laan fra Skolens Kasse.	400	—	„	-
6. Kassebeholdning	352	—	89½	-
			<hr/>	
			1781	⊘ 11 β

D. Emmanuel Taubers Jubellegat.

Til Juni Termin indkømt i Renter med Fradrag af Krigsskat 18 ₰ 32 /s til Decbr. ligeledes 18 ₰ 32 /s, der udbetaltes den 10de Juli 1849 og 10de Jan. 1850.

Skolebibliotheket

har siden sidste Beretnings Udgivelse modtaget følgende Tilvæxt. De fra Overbestyrelsen tilsendte Skrifter ere betegnede med *.

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1849. Kbh.

Barfod, Danmarks gejstlighed, 2den årg. Kbh. 1850.

Barfod, Fædrelandshistoriske Digte, 2den Udg. Kbh. 1850.

Berg, Lærebog i Stereometri og Plantrigonometri. Kbh. 1841.

Berghaus, Die Baudenkmäler aller Völker der Erde, 22—36 Lief.

Bille, Beretning om Corvetten Galatheas Rejse omkring Jorden.

1—2 Del. Kbh. 1849—50.

Bohr, Lærebog i den gamle Historie, 2den Udg. Kbh. 1849.

Bohr, Lærebog i Middelalderens Historie. Kbh. 1846.

Boisen, Israels Historie i de fire sidste Mosebøger. Kbh. 1849.

*Brandes, De ophthalmia rheumatico-gonorrhoeica. Haun. 1850.

(Disp.)

Burmeister, Zoologischer Hand-Atlas. Berlin 1843.

Ciceronis de officiis libri tres, ed. Lund. Kbh. 1849.

Clausen, Fortolkning af de 3 første Evangelier, 4de H. Kbh. 1850.

Clausen, Tidsskrift for udenlandsk theologisk Litteratur 1849, 2—4 H. og 1850, 1ste H.

Curtmann u. Walter, Das Thierreich. Darmstadt 1846.

*Erslew, Almindeligt Forfatter-Lexicon, 12te H. Kbh. 1850.

Gad, Den evangelisk-christelige Religion efter den augsburgske Troesbekjendelse. Kbh. 1849.

Gersdorf, Leipziger Repertorium 1849, 10—24 og 1850, 1—8.

*Gjessing, Nye Samling af Danske-Norske og Islandske Jubel-lærere. 1 Deel. Kbh. 1779.

- Goldschmidt, Nord og Syd, et Ugeskrift, 1 Bd. *N^o* 1—8.
Grotefend, Schriftstellerischer Laufbahn des Horatius. Hannov.
1849.
Hammerich, Danmark under de nordiske Rigers Forening, 1ste
Bd. Kbh. 1849.
Heck, Systematischer Bilder-Atlas zum Conversations-Lexicon.
Leipzig 1847—49.
Heiberg, Poetiske Skrifter, 8de Bd. Kbh. 1849.
Henrichsen, Opgaver til Latinske Stile. Ny Samling. 1—3 Afd.
Kbh. 1850.
Henrichsen, Opgaver til Oversættelse fra Latin paa Dansk.
Kbh. 1839 (Skjænket af Student Wittrog).
Hjelte, Begyndelsesgrunde i den analytiske Geometrie, 2den
Udg. Kbh. 1846.
Hjelte, Lærebog i den elementære Geometrie, 2den Deel, Ste-
reometrie. 2den Udg. Kbh. 1838.
*Huitfeldt, Danmarckis Rigis Krönike. Kbh. 1652.
Humboldt, Kosmos, 2det Bds. 6—7 H. Kbh. 1849.
Jahrbücher für Philologie und Pädagogik. 1848, 12. 1849,
5—12 og Suppl. XV, 2—4. 1850, 1—4 og Suppl. XVI, 1.
Ingerslev, Latinsk-dansk Ordbog. Kbh. 1849.
Kaup, Das Thierreich, 1—3 Bd. Darmstadt 1835—36.
Kiepert, Historisch-geogr. Atlas der alten Welt u. Erläuterun-
gen. 8 Aufl. Weimar 1848.
Kjærbølling, Kongeriget Danmarks Fugle, 1—8 H. Kbh. 1847.
De la Lande, Logarithmisch-trigonometrische Tafeln, 2 Ausg.
Leipzig 1844.
Martensen, Den christelige Dogmatik. Kbh. 1849.
Meyer, Lærebog i de romerske Oldsager. Kbh. 1799 (Skjæn-
ket af Student Wittrog).
*Molbech, Nyt historisk Tidsskrift, 3die Bd. Kbh. 1849.
Munch, Illustreret Verdenshistorie, I, 16 og II, 1—6. Christia-
nia 1849.
*Mynster, Den hedenske Verden ved Christendommens Begyn-
delse. Kbh. 1850. (Progr.)
Møller, P., Efterladte Skrifter. 5—6 Deel. Kbh. 1849.

- Niebuhr, Vorträge über alte Geschichte, 2 Bd. Berlin 1848.
- Niebuhr, Vorträge über römische Geschichte, 1 Bd. Berlin 1846.
- Niebuhr, Römische Geschichte, 4—5 Bd. Bearbeitet v. L. Schmitz, aus dem Englischen v. G. Zeiss. Jena 1844.
- Petersen, N. M., Nordisk Mythologi, 4—6 H. Kbh. 1849.
- Petit og Thornam, Tidsskrift for populær Naturvidenskab, 3die H. Kbh. 1849,
- Sangbog for Borger- og Almueskoler, med Melodier. Odense 1849.
- Scharling og Engelstoft, Nyt theologisk Tidsskrift 1850. 1, 1—2.
- *Schleisner, Forsøg til en Nosographie af Island. Kbh. 1849. (Disp.)
- Schoedler, Naturens Bog, 1ste H., overs. af Fearnley. Christ. 1849. 4de H. overs. af Hørbye. Chr. 1850.
- Schouw, Dansk Tidsskrift, 15—20 H. Kbh. 1849—50.
- *Sibbern, Nogle Betragtninger over Stat og Kirke. Kbh. 1849. (Progr.)
- *Statistisk Tabelværk, 16—18 H. Kbh. 1848—49.
- *Stephani Thesaurus Graecae Linguae. Vol. VII, Fasc. 4.
- Thomsen, Lærebog i den uorganiske Chemie. Kbh. 1850.
- Thorvaldsens Museum, 1—13 H. Kbh. 1850.
- Trap, Kongelig Dansk Hof- og Stats-Calender for 1850. Kbh.
- Ungewitter, Neueste Erdbeschreibung u. Staatenkunde. 2 Aufl., 1—2 Bd. Dresden 1848.
- Ursin, Stiftsstadens Viborg. Kbh. 1849.
- *Ussing, De Parthenone ejusque reliquiis. Haun. 1849. (Progr.)
- Valgskitser, lithophanerede af en Vælger. Kbh. 1850. (Skjænket af den anonyme Forf.)
- Wegener, Om Landshøjheden over Gammel-Rendsborg paa Eiderøen. Kbh. 1849.
- Wegener, Ueber das wahre Uerhältniss des Herzogs v. Augustenborg zum holsteinischen Aufruhre. 3 Aufl. Copenh. 1849. (Skjænket af Forf.)
- Wegener, Von der Landeshoheit über des alte Rendsburg auf der Eiderinsel. Copenh. 1850. (Skjænket af Forf.)

- Wiehe, Udvalgte Dialoger af Platon, 2det H. Kbh. 1849.
Vigny, A. de, Cinq-Mars, 8 édit. Paris 1845.
Winther, Reineke Fos, oversat. Kbh. 1849.
Wolff et Schütz, Nouveau Musée Français. 1849, 1—52 og 1850,
1—13.
Ørsted, Aanden i Naturen. Kbh. 1850.
*Ørsted, Oversigt over det kgl. danske Videnskabers Selskabs
Forhandlinger, 1849, 3—8 og 1850 1—3.

Desuden har Bibliotheket modtaget Lister over Udfaldet af Examen artium ved Københavns Universitet og de udvidede Skoler i 1849, Universitetets latinske og danske Forelæsningskatalog for Vintersemestret 1849—50 og Sommersemestret 1850, samt Programmer for 1849 fra de danske og for 1847 og 1848 fra de preussiske Skoler.

Den zoologiske Samling,

som har faaet nyt Inventarium, efter at den fysiske Samling har indtaget dens gamle Plads, er bleven forøget med følgende Gaver af Disciple:

102. Testudo Graeca (i Spiritus).
103. Et lille Krokodil-Kranium.
104. Triton punctatus Cuv. i flere Exemplarer.

I Sommerens Løb vil en Del af de mest savn edeDyrformer blive anskaffet.

Discipelbibliotheket,

der fremdeles bestyres af Adj. Krarup, har i dette Skoleaar modtaget følgende Tilvæxt:

- Carl Bernhard, Krøniker fra Kong Erik af Pommerns Tid.
— , To Venner.
Bulwer, Harold, 3die Bd. ●
— , Den sidste Lehnsherre, 4de Bd.

- Bulwer, Blomsterpigen eller Pompejis sidste Dage, 2det Bd.
 Campe, Robinson den yngre, oversat af Moltke.
 Flamand, Galleri af berømte og mærkelige danske Mænd og
 Kvinder. Med Portrætter.
 Hammerich, Skildringer fra den slesvigske Krig.
 Hauch, Vilhelm Zabern.
 — , Marsk Stig.
 Heger, Heltegalleri, med 6 Kobbere.
 Hertz, Kong Renés Datter.
 Holst, Den lille Hornblæser.
 Hostrup, Eventyr paa Fodrejsen.
 — , Soldaterløjer.
 — , Æsthetisk Sans.
 Marryat, Scener i Afrika, 2det Bd.
 Naturens og Kunstens Tempel, med Kobbere.
 P. P., Grevens Fejde, 4de Bd.
 Riise, For Ungdommen.
 — , Til Fornøjelse og Belæring for Ungdommen.
 Sandeau, Magdalene (Skjænket af Discipel Strandgaard).
 Schouw, Naturskildringer.
 Strøm, Betegnende Træk af Dyrenes Liv.
 Vigny, Cinq-Mars. 2det Bd.
 Winther, Reineke Fos.

Bibliotheket har været benyttet af 42 Disciple.

I n d t æ g t.

Kassebeholdning	8 R^{d} 8 S
Bidrag af Deltagerne	39 — 48 —
Erstatning for 2 bortkomne Bøger	1 — „ —
Indkommet ved Bortlodning af 2 ved Præmiefor- deling vundne Lithografier	8 — 16 —
	<u>i alt 56 R^{d} 72 S</u>

U d g i f t.

Indkjøbte Bøger	42 R^{d} 16 S
Bogbinderarbejde	7 — 68 —
	<u>i alt 49 R^{d} 84 S</u>
● i Beholdning	6 R^{d} 84 S

Den aarlige Hovedexamen

holdes i Aar fra den 19de til den 31te Juli saaledes,
som nedenstaaende Liste udviser.

1. Skriftlig Prøve.

Fredagen den 19de Juli.

8—11.	{	VI. A.	} Lat. Stil.		8—6.	{	VI. A.	} Lat. Version.
		VI. B.					VI. B.	
		V.						
		IV.						
		III.						
					8—4.	{	II.	} Regning.
							I.	

Løverdagen den 20de Juli.

8—11.	{	Alle Klasser		8—6.	{	Alle Klasser
		Dansk Stil.				Tysk Stil.

Mandagen den 22de Juli.

8—11. VI. A & B. Mathematisk Udarbejdelse.

2. Mundtlig Prøve.

(Det lille Bogstav før Klokkeslettet angiver Værelset.)

Tirsdagen den 23de Juli.

a.	8.	VI. A.	} Latin.		a.	3.	V.	Latin.
		9½. VI. B.					5.	IV.
b.	8.	V.	Tysk.		b.	3.	III.	Tysk.
	10.	I.	Religion.			5.	II.	Fransk.
c.	8.	IV.	Arithmetik.					

Onsdagen den 24de Juli.

a.	8.	VI. A. } 9 1/2. VI. B. }	Græsk.		a.	3.	VI. A. } 4 1/2. VI. B. }	Tysk.
b.	8.	III.	Religion.		b.	3.	IV.	Græsk.
	10.	II.	Geografi.			5.	V.	Geografi.
c.	8.	V.	Arithmetik.		c.	3.	I.	Naturhistorie.

Torsdagen den 25de Juli.

a.	8.	VI. A. } 9 1/2. VI. B. }	Geografi.		a.	3.	V.	Historie.
						5.	I.	Dansk.
b.	8.	III.	Fransk.		b.	3.	II.	} Tysk.
	10.	II.	Dansk.			4 1/2.	IV.	
c.	8.	IV.	Geometri.		c.	3.	VI. A. } 4 1/2. VI. B. }	Geometri.

Fredagen den 26de Juli.

a.	8.	VI. A. } 9 1/2. VI. B. }	Naturlære.		a.	3.	VI. A. } 4 1/2. VI. B. }	Religion.
b.	8.	I.	Tysk.		b.	3.	III.	Latin.
	10.	III.	Geografi.			5.	V.	Fransk.
c.	8.	VI.	Naturhistorie.		c.	3.	II.	Naturhistorie.

Lørdagen den 27de Juli.

a.	8.	VI. A. } 9 1/2. VI. B. }	Fransk.		a.	3.	I.	Geografi.
						4 1/2.	V.	Græsk.
b.	8.	IV.	} Historie.		b.	3.	IV.	Fransk.
	10.	III.				5.	II.	Religion.
c.	8.	V.	Naturhistorie.		c.	3.	VI. A. } 4 1/2. VI. B. }	Arithmetik.

Mandagen den 29de Juli.

a.	8.	VI. A. } 9 1/2. VI. B. }	Historie.		a.	3.	IV.	Latin.
						5.	II.	Historie.
b.	8.	I.	Historie.		b.	3.	VI. A. & B.	Hebraisk.
	10.	IV.	Geografi.			5.	V.	Religion.
c.	8.	V.	Geometri.		c.	4.	III.	Arithmetik.
	10.	III.	Naturhistorie.					

Tirsdagen den 30te Juli.

Kl. 11. Svømmeprøve. Kl. 4 Sangprøve.

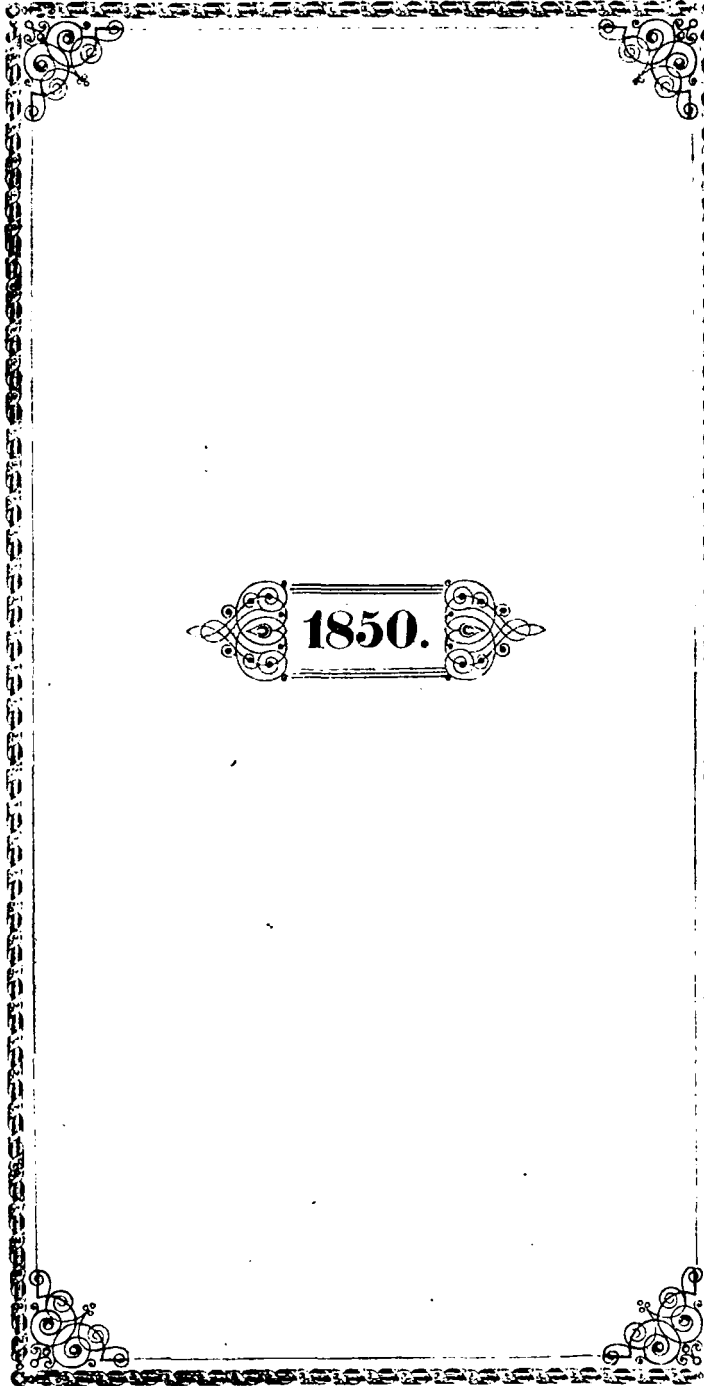
Onsdagen den 31te Juli om Formiddagen Kl. 10 be-
kjendtgjøres Examens Udfald og foretages Omflytning, hvorefter
Sommerferien tager sin Begyndelse.

Mandagen den 2den September Kl. 9 Formiddag
prøves de ny anmeldte Disciple og samme Dags Eftermiddag
Kl. 3 begynder Undervisningen i det ny Skoleaar.

Til at overvære den mundtlige Prøve og Omflytningshøjti-
den indbydes herved Disciplenes Fædre og Værger samt en-
hver, der interesserer sig for Skolen og Undervisningsvæsenet.

1850.